

Monitor Sociaal 2017

EIGEN KRACHT, SOCIAAL NETWERK EN PARTICIPATIE

Inhoud

1. Samenvatting
2. Eigen kracht
3. Sociaal netwerk
4. Mantelzorg
5. Vrijwillige inzet
6. Participatie

Bijlagen

Voor u ligt de derde editie van de Monitor Sociaal. Sinds de laatste editie in 2013 hebben er in het sociaal domein veel veranderingen plaatsgevonden, met als grootste 'klapper' de drie decentralisaties. De vraag is of en hoe deze veranderingen effect hebben gehad op de eigen kracht van bewoners, het sociaal netwerk en het participierend vermogen. U leest het in de Monitor Sociaal 2017.

Decentralisaties

Per 1 januari 2015 hebben gemeenten er allerlei nieuwe taken en verantwoordelijkheden bijgekregen op het gebied van de Jeugdhulp, Participatiewet en Wmo. De decentralisaties hebben veel veranderingen teweeg gebracht: voor professionals in het veld, beleidsmakers en bestuurders, maar zeker ook voor inwoners. Inwoners moeten de zorg krijgen die zij nodig hebben wanneer de eigen kracht en het eigen sociaal netwerk niet voldoende toereikend zijn. Een belangrijk uitgangspunt bij de drie decentralisaties is: 'zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig'.

Eigen kracht, netwerk en participatie

Met de invoering van de drie decentralisaties zetten gemeenten nog meer in op de eigen kracht en het sociaal netwerk van inwoners. Het versterken van de eigen kracht van inwoners en hun omgeving is een belangrijke prioriteit in het gemeentelijke beleid. Inwoners moeten ook steeds meer voor elkaar gaan zorgen, zo luidt de nieuwe boodschap.¹ Het uitgangspunt is dat men over sterke eigenschappen en een sociaal netwerk beschikt, waarmee inwoners grip kunnen houden op hun leven. Als men in een vroeg stadium steun krijgt, kan dat later problemen voorkomen.

Bron: Wmo beleidsplan 2015

".....De regering wil het automatisme doorbreken dat ingezetenen zich bij elke hulpvraag tot de overheid wenden. [...] Uitgangspunt is dat iedere ingezetene eerst kijkt wat hij zelf kan doen, wat zijn sociale omgeving voor hem kan doen of wat hij zelf voor een ander kan doen."

Bron: MvT Wmo 2015: 25

Ontwikkelingen

Naast de drie decentralisaties zien we de afgelopen jaren verschillende andere maatschappelijke trends, zoals het langer thuis wonen, van curatieve naar preventieve zorg en de vergaande digitalisering. Volgens berekeningen van het Centraal Planbureau (CPB) is Nederland de economische crisis te boven. Meer mensen hebben een baan en er zijn minder werklozen. De lonen stijgen weer, al voelt niet iedereen dit (even snel) in zijn/haar portemonnee. Ook al deze ontwikkelingen zijn van invloed op de onderwerpen die in deze Monitor Sociaal aan bod komen.

¹ Kampen, T., I. Verhoeven & L. Verplancke. De affectieve burger. Hoe de overheid verleidt en verplicht tot zorgzaamheid. Vangennep Amsterdam mei 2013 p. 14

De belangrijkste cijfers per
gemeente vindt u in een apart
tabellenboek.

Leeswijzer

Allereerst gaan we in deze factsheet in op de eigen kracht van de bevolking in de Drechtsteden, om vervolgens dieper in te gaan op het sociaal netwerk. Hoe groot is de eigen kracht en het sociaal netwerk van inwoners in de Drechtsteden? Hoeveel Drechtstedelingen doen vrijwilligerswerk en/of verlenen mantelzorg? We sluiten de monitor af met een hoofdstuk over participatie. In hoeverre doen inwoners mee in de samenleving? En op welke manier?

We maken in de monitor zowel een vergelijking tussen de zes Drechtsteden gemeenten als, waar mogelijk, een vergelijking in de tijd. Alleen significante verschillen rapporteren we. Ook worden de belangrijkste resultaten vergeleken met landelijke cijfers indien deze beschikbaar zijn. Een uitgebreide methodologische verantwoording vindt u in de bijlage. De belangrijkste cijfers per gemeente hebben we opgenomen in een tabellenboek.

Tot slot merken we op dat alle cijfers uit de Monitor Sociaal zijn gebaseerd op zelfrapportage. Het gaat om de beleving van de inwoners van 18 jaar en ouder in de Drechtsteden. Voor registratiecijfers verwijzen we graag naar andere bronnen.

Demografische ontwikkelingen in de Drechtsteden

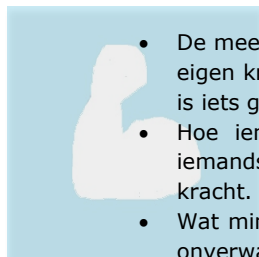
De resultaten uit deze Monitor Sociaal en de ontwikkelingen ten opzichte van eerdere metingen kunnen we niet los zien van de bevolkingssamenstelling in de Drechtsteden en veranderingen hierin. We schetsen hier daarom kort de demografische situatie en ontwikkelingen in de Drechtsteden.

Op 1 januari 2017 telden de zes gemeenten in de Drechtsteden samen ruim 270.000 inwoners. De leeftijdsgroep 0 t/m 19 jaar is goed voor 23% van de bevolking, 58% is tussen de 20 en 65 jaar oud en 19% is 65 jaar of ouder. Het aandeel 65+-ers neemt toe; in 2009 was dit 16% en in 2013 lag het aandeel op 18%. Het aandeel ouderen in de Drechtsteden is iets groter dan in Nederland als geheel.

Ten opzichte van 2013 is de bevolking in de Drechtsteden gegroeid met 0,9%. Deze toename is kleiner dan de groei van 1,8% in heel Nederland. De bevolkingsgroei komt met name door natuurlijke aanwas; het aantal geboorten is groter dan het aantal sterfgevallen. Met name in de laatste drie jaar is het migratiesaldo bijna nul; het aantal mensen dat zich in de regio vestigt is even groot als het aantal mensen dat de regio verlaat. Prognoses voorspellen dat de bevolking de komende jaren zal blijven groeien, vooral het aantal en aandeel 65-plussers.

1 Samenvatting

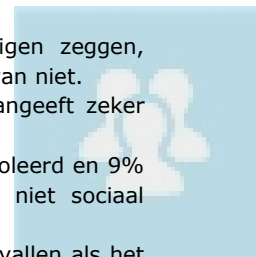
Eigen kracht

- De meeste inwoners in de Drechtsteden beschikken over gemiddeld of veel eigen kracht. Een kleine groep (5%) heeft weinig eigen kracht. Deze groep is iets groter dan in 2013.
- Hoe iemand zijn/haar gezondheid ervaart heeft een grote invloed op iemands eigen kracht: hoe beter de ervaren gezondheid, hoe meer eigen kracht.
- Wat minder inwoners dan in 2013 geven aan dat zij om kunnen gaan met onverwachte problemen (78%) en dat zij problemen zelf of samen met mensen die zij kennen oplossen (92%).
- De financiële gezinssituatie is voor de meeste inwoners goed, al zegt 8% spaargeld uit te moeten geven om rond te komen en zegt 4% schulden te moeten maken. Ten opzichte van vier jaar geleden zijn er minder mensen die aangeven schulden te moeten maken.
- Ten opzichte van 2015 weten meer inwoners, indien nodig, de weg te vinden naar professionele hulp. Het meest bekend is men met het vinden van hulp bij psychische problemen en bij het vinden van werk. Het minst bekend is men met ondersteuning bij een echtscheiding, bij het geven van mantelzorg en bij opvoedproblemen.

Sociaal netwerk

- De meeste inwoners in de Drechtsteden hebben, naar eigen zeggen, voldoende sociale contacten. Bijna één op de tien (8%) zegt van niet.
- We zien een dalende trend in het aandeel inwoners dat aangeeft zeker voldoende contacten te hebben.
- 8% van de inwoners kan worden aangemerkt als sociaal geïsoleerd en 9% leeft enigszins geïsoleerd. Het aandeel inwoners dat zich niet sociaal geïsoleerd voelt, neemt geleidelijk af.
- De meeste inwoners geven aan op anderen terug te kunnen vallen als het gaat om hulp op verschillende gebieden. Een kleine 4% zegt dit in geen enkel geval te kunnen. Mensen met weinig eigen kracht kunnen minder vaak rekenen op hulp uit hun omgeving.

Mantelzorg

- Het aandeel mantelzorgers in de Drechtsteden stijgt: 28% van de inwoners zegt in de afgelopen 12 maanden mantelzorg te hebben gegeven (versus 26% in 2013 en 2015).
- Een kwart van de inwoners (25%) voldoet aan de landelijke definitie van mantelzorg: meer dan 8 uur per week en/of langer dan drie maanden zorgen.
- De meeste mantelzorgers verlenen gezelschap en emotionele steun (71%). Ook ondersteunen veel mantelzorgers bij het huishouden (58%).
- Zes op de tien mantelzorgers krijgen steun van anderen; meestal van familieleden. Vier op de tien mantelzorgers staan er alleen voor.
- Bijna 4% van de mantelzorgers is spilzorger; zij staan er alleen voor en zorgen meer dan 20 uur per week.
- 43% van de mantelzorgers heeft in meer of mindere mate moeite om hun mantelzorgtaken te combineren met hun eigen gebruikelijke dagelijkse activiteiten; 3% is, naar eigen zeggen, overbelast geraakt.
- Iets meer dan de helft van alle mantelzorgers (54%) is bekend met mantelzorgondersteuning. Het gebruik hiervan is beperkt (7%).

Vrijwillige inzet

- Ruim een derde van de inwoners in de Drechtsteden (36%) heeft in de afgelopen 12 maanden vrijwilligerswerk gedaan. Dit aandeel is stabiel.
- De meeste vrijwilligers zijn actief bij een godsdienstige of levensbeschouwelijke organisatie (29%), een sportvereniging (24%) of een zorg-/welzijnsorganisatie (19%).
- Een groot aantal vrijwilligers behoort tot de groep 'flexvrijwilligers' (67%): zij zetten zich in op momenten dat zij beschikbaar zijn of wanneer de organisatie hier behoefte aan heeft.
- Ruim één op de tien inwoners (13%) is in de afgelopen 12 maanden vrijwillig actief geweest in de buurt. Ook dit aandeel is stabiel.
- De meesten deden dit door buurtbewoners te helpen die dat nodig hadden en/of de buurt schoon te houden, op te ruimen of het groen bij te houden.
- Eén op de tien inwoners (10%) verwacht in de toekomst (meer) vrijwilligerswerk te gaan doen en 4% verwacht (meer) actief te zijn in de buurt. Tijd wordt genoemd als grootste belemmering om zich (meer) vrijwillig in te zetten.

Participatie

- De meeste inwoners in de Drechtsteden hebben een hoge of gemiddelde score op de index Participatie. Een kleine groep (6%) heeft een lage score. Deze groep is iets groter dan in 2013.
- Ervaren gezondheid heeft een grote invloed op de indexscore: mensen die hun gezondheid over het algemeen genomen (zeer) goed vinden, hebben een hogere score op de index Participatie.
- Drie kwart van de inwoners is lid van een vereniging of organisatie. Dit aandeel is niet veranderd ten opzichte van 2013, maar is wel lager dan in 2009. De meeste mensen zijn lid van een sportvereniging, kerk of moskee of de bibliotheek.

- Bijna de helft van de inwoners in de Drechtsteden (46%) is actief in verenigingsverband. Dit is iets minder dan vier jaar geleden. Zes op de tien inwoners (59%) ondernemen (ook) activiteiten met anderen buiten verenigingsverband.
- Ruim de helft van de inwoners in de Drechtsteden (54%) heeft in de afgelopen 12 maanden aan sport gedaan. 47% heeft minimaal 12 keer gesport en kan volgens de Richtlijn Sportdeelname Onderzoek aangemerkt worden als sporter. Dit is iets meer dan in 2015.

2 Eigen kracht

"De eigen kracht van bewoners staat voorop", we lezen/horen het overal in gemeenteland. Maar wat is eigen kracht? Wat wordt er precies mee bedoeld? Het begrip eigen kracht kan op verschillende manieren worden ingevuld. Vaak verwijst de term naar talenten en mogelijkheden van mensen om zelf oplossingen te vinden voor problemen.² De kern van eigen kracht ligt bij het 'zelf kunnen'. In dit onderzoek zien we eigen kracht als:

Eigen kracht: *de mate waarin iemand over middelen en capaciteiten beschikt om zich te redden in de samenleving. In hoeverre is men in staat om zelfstandig zijn of haar leven te leiden en om problemen op te lossen?*

Om te kijken hoe het staat met de eigen kracht van inwoners in de Drechtsteden hebben we een indexscore ontwikkeld en berekend.

Indexscore 'Eigen Kracht'

Onderwerpen in de score Eigen Kracht:

- *belemmering door beperking/ziekte;*
- *begrijpen van brieven en invullen van formulieren;*
- *omgaan met onverwachte problemen;*
- *financiële zelfredzaamheid;*
- *de weg weten te vinden naar instanties (indien nodig).*

Toelichting: het gaat in dit onderzoek om zelfstandig wonenden van 18 jaar of ouder. Een uitgebreide beschrijving van de indexscore vindt u in de bijlage.

Hieronder behandelen we eerst de scores op de index Eigen Kracht. Vervolgens gaan we dieper in op de afzonderlijke onderwerpen die ten grondslag liggen aan de indexscore.

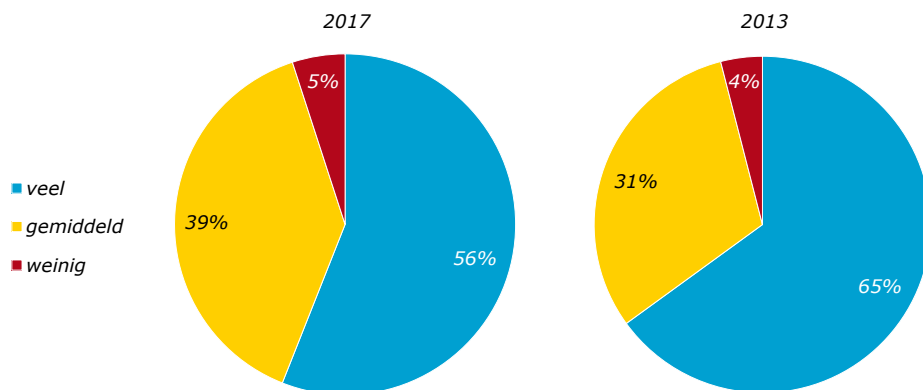
Indexscore 'Eigen Kracht'

In figuur 1 zien we dat de meeste Drechtstedelingen gemiddeld of veel eigen kracht hebben; 5% heeft weinig eigen kracht. Als we kijken naar de verschillende gemeenten binnen de Drechtsteden, dan zien we dat het aandeel inwoners met weinig eigen kracht in Zwijndrecht (7%) groter dan gemiddeld is (kaart 1). De andere gemeenten wijken niet noemenswaardig af van het Drechtstedengemiddelde.

Vergelijken we 2017 met 2013, dan zien we een ander beeld dan vier jaar geleden. Het aandeel inwoners met veel eigen kracht is gedaald met 9 procentpunten. De groep met een gemiddelde score op eigen kracht is groter geworden (+8%), evenals de groep met weinig eigen kracht (+1%).

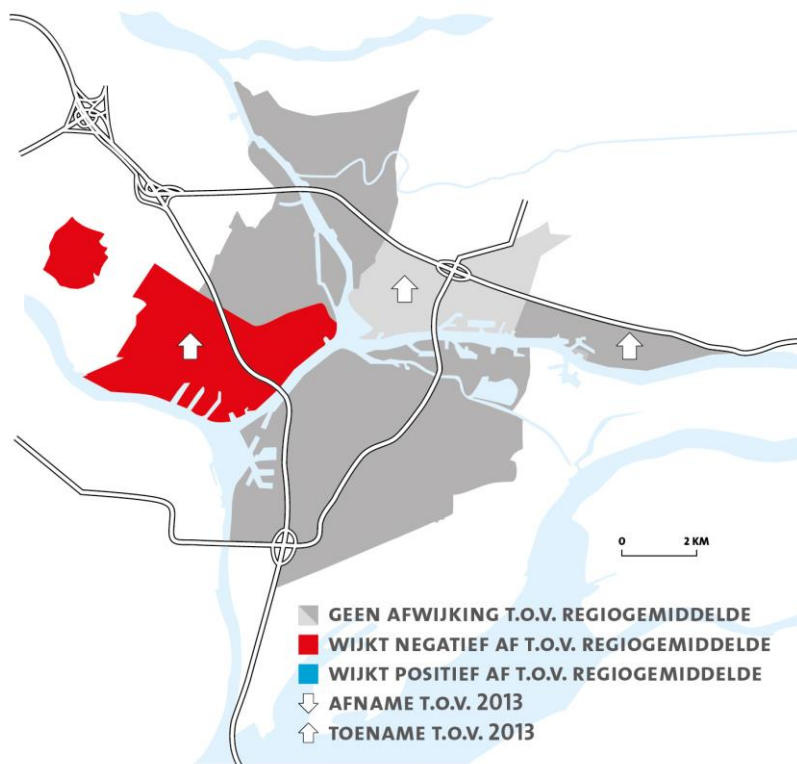
² Brink, C. & N. van der Veen. *Zelfregie, eigen kracht, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. De begrippen ontward*. Juli, 2013.

Figuur 1 Index Eigen Kracht in de Drechtsteden

Op kaart 1 zien we welke gemeenten afwijken van het gemiddelde in de Drechtsteden en in welke gemeente we een toename of afname zien ten opzichte van vier jaar geleden als het gaat om het aandeel inwoners met weinig eigen kracht. Zoals hiervoor genoemd, wonen in Zwijndrecht meer inwoners met weinig eigen kracht dan gemiddeld in de regio. Ten opzichte van vier jaar geleden zien we dat het aandeel inwoners met weinig eigen kracht in Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht is toegenomen.

Kaart 1 Inwoners met weinig eigen kracht in de Drechtsteden

De kaartjes in deze Monitor Sociaal geven de significante ontwikkelingen weer t.o.v. 2013 en afwijkingen van gemeenten t.o.v. het gemiddelde in de Drechtsteden.

Met behulp van een regressieanalyse hebben we gekeken welke variabelen invloed hebben op de indexscore Eigen Kracht en hoe sterk deze invloed is.

Twee voorbeelden van weinig eigen kracht

1. Pieter is een alleenstaande man van 88 jaar. Hij omschrijft zijn gezondheid als 'niet goed, niet slecht', maar heeft sinds een half jaar gezondheidsklachten die hem ernstig belemmeren bij de dagelijkse bezigheden thuis en in zijn vrijetijdsbesteding. Hij vindt van zichzelf dat hij niet goed kan omgaan met onverwachte problemen. Toch probeert hij problemen die zich voordoen zelf of samen met andere mensen die hij kent op te lossen. Pieter heeft vaak moeite met het begrijpen van brieven, het invullen van formulieren van officiële instanties en is niet goed bekend met organisaties die hulp bieden. Zijn financiële situatie is goed; hij kan een beetje geld overhouden. Pieter heeft weinig eigen kracht, maar binnen deze groep scoort hij aan de hoge kant.
2. Helma is een alleenstaande vrouw van 52 jaar. Ze heeft enkel de lagere school afgerond, heeft momenteel geen werk en zit in de bijstand. Ze is slechtziend en vindt van zichzelf dat ze een slechte gezondheid heeft. Haar beperkingen belemmeren haar enigszins in het dagelijks leven. Helma zegt dat ze niet goed kan omgaan met onverwachte problemen. Ook haar financiële situatie is niet goed; ze moet schulden maken en weet niet waar ze terecht kan voor professionele hulp bij schulden. Wel weet ze de weg te vinden naar hulp bij psychische en lichamelijke problemen. Ze heeft geen moeite met het begrijpen van brieven van officiële instanties, maar het invullen van formulieren vindt ze wel lastig. Helma heeft weinig eigen kracht, binnen deze groep scoort zij aan de lage kant.

Wat maakt dat iemand weinig, gemiddeld of veel eigen kracht heeft? Uit onze analyse blijkt dat ervaren gezondheid een grote invloed heeft op iemands eigen kracht. Hoe beter iemand zijn eigen gezondheid ervaart, hoe meer eigen kracht hij/zij heeft. In tabel 1 zien we dat in de groep mensen die hun gezondheid als (zeer) slecht ervaren een veel groter percentage weinig eigen kracht heeft. In de overige groepen is dit aandeel veel kleiner. Ook opleiding, het wel of niet hebben van werk of studie, huishoudsamenstelling en leeftijd spelen, weliswaar in mindere mate, een rol:

- Hoe hoger de opleiding, hoe meer eigen kracht.
- Inwoners met werk en/of een studie hebben meer eigen kracht dan inwoners zonder werk of studie.
- Tweepersoonshuishoudens hebben meer eigen kracht dan eenpersoons-huishoudens.
- Jongeren hebben meer eigen kracht dan ouderen.

Tabel 1 Eigen Kracht in de Drechtsteden naar achtergrondkenmerken (%)

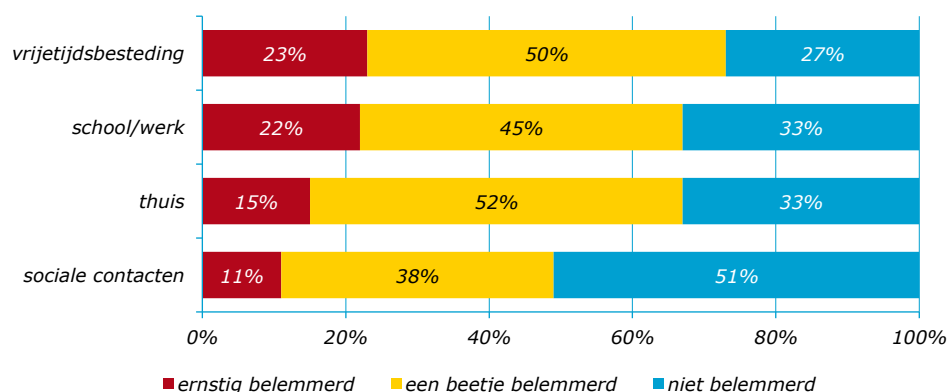
	score op index Eigen Kracht		
	veel	gemiddeld	weinig
ervaren gezondheid			
zeer goed	80	19	1
goed	65	33	2
gaat wel	36	56	8
slecht	15	65	20
zeer slecht	3	58	39
opleiding			
geen opleiding / basisonderwijs	16	62	22
vmbo, mavo, mulo, lbo / mbo1	41	52	7
mbo 2, 3 of 4 / havo, vwo, hbs, mms	55	41	4
hbo / wo	72	27	1
werk/studie			
ja	66	31	3
nee	32	59	9
huishoudsamenstelling			
1-persoonshuishouden	45	46	9
1-persoonshuishouden met kind(eren)	40	56	4
2-persoonshuishouden	60	38	2
2-persoonshuishouden met kind(eren)	71	27	2
leeftijd			
18-34 jaar	62	33	5
35-49 jaar	58	37	5
65+ jaar	36	58	6

Belemmering door beperking of ziekte

Zo'n twee op de drie Drechtstedelingen omschrijven hun gezondheid als (zeer) goed. Eén op de drie dus niet. Wij kijken in deze Monitor Sociaal specifiek naar de belemmeringen die een beperking met zich meebrengt. Bijna vier op de tien inwoners (38%) geven aan te maken te hebben met één of meer langdurige ziekten, aandoeningen of beperkingen.³ Het hebben van een langdurige ziekte, aandoening of beperking kan voor belemmeringen in het dagelijks leven zorgen. De meeste belemmering ervaren mensen met een beperking of ziekte tijdens hun vrijetijdsbesteding. Maar ook bij het uitvoeren van dagelijkse bezigheden op school of op het werk ondervindt een (bijna even) groot deel hinder (zie figuur 2). Het onderhouden van sociale contacten levert voor de meesten minder problemen op.

Vergeleken met 2013 geven nu meer mensen aan een langdurige ziekte, aandoening of beperking te hebben (38% versus 25% in 2013). Het aandeel mensen binnen deze groep dat zich beperkt voelt is echter kleiner dan vier jaar geleden. Zo is het aandeel dat zich ernstig belemmerd voelt in hun vrijetijdsbesteding gedaald van 29% naar 23% en bij het uitvoeren van dagelijkse bezigheden thuis van 20% naar 15%.

Figuur 2 Mate van belemmering in vier situaties

Toelichting: % van mensen met één of meer langdurige ziekten, aandoeningen of beperkingen

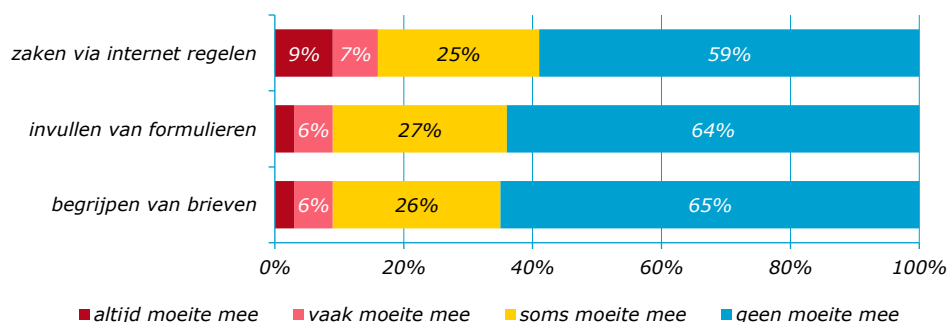
³ Voor een overzicht van het aantal mensen met beperkingen in deze regio verwijzen we naar de Gezondheidsmonitor van de Dienst Gezondheid & Jeugd (www.ggdzhh.nl).

Begrijpen van brieven en formulieren

Officiële instanties versturen regelmatig brieven en formulieren. Sommige mensen vinden het lastig om deze brieven en formulieren te lezen. In figuur 3 zien we dat het gaat om een derde van de zelfstandigwonende Drechtstedelingen die soms, vaak of altijd moeite hebben met het begrijpen van deze brieven (35%) en met het invullen van formulieren (36%). Ten opzichte van 2013 geven iets minder inwoners aan moeite te hebben met het begrijpen van brieven (een daling van 37% naar 35%). Met betrekking tot het invullen van formulieren zien we geen verschil.

Steeds vaker kiezen instanties voor de digitale weg, waardoor bewoners hun zaken via internet moeten regelen, bijvoorbeeld bij banken, de Belastingdienst en de gemeente. Het aandeel zelfstandigwonende inwoners dat hier moeite mee heeft ligt iets hoger, namelijk op 41%. Eén op de tien Drechtstedelingen geeft aan hier altijd moeite mee te hebben.⁴

Figuur 3 In hoeverre problemen met brieven, formulieren en digitaal zaken regelen

Omgaan met problemen

Iedereen komt in zijn of haar leven, in meer of mindere mate, problemen tegen, maar niet iedereen gaat hier op dezelfde manier mee om. De meeste inwoners van de Drechtsteden hebben een goede mentale weerbaarheid. Acht op de tien inwoners (78%) zeggen dat zij om kunnen gaan met onverwachte problemen en de meesten lossen problemen zelf of samen met mensen die zij kennen op (92%). Een kleine groep vindt van zichzelf dat zij niet kunnen omgaan met problemen (7%). Eveneens een kleine groep zegt dat zij problemen niet zelf of samen met anderen kunnen oplossen wanneer die zich voordoen (3%).⁵ In 2013 gaven meer mensen aan goed om te kunnen gaan met onverwachte problemen (83%) en problemen zelf (of samen met anderen) op te lossen (94%).

Financiële zelfredzaamheid

Hoewel de financiële gezinssituatie van de meeste inwoners in de Drechtsteden in orde is, zegt een kleine groep spaargeld uit te moeten geven (8%) of zelfs schulden te moeten maken (4%) om rond te komen. Ten opzichte van 2013 is de groep die zegt schulden te moeten maken licht gedaald met 1,3 procentpunt. De economische situatie verbetert en dit lijken we hier dus terug te zien. Het aandeel Drechtstedelingen dat aangeeft spaargeld te moeten uitgeven is vergelijkbaar met vier jaar geleden.

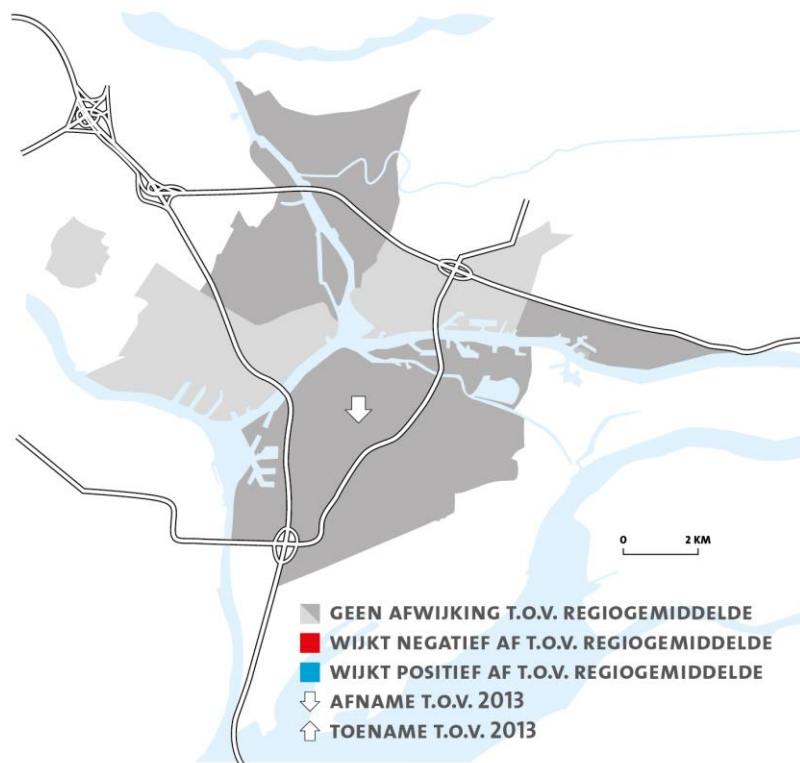
Als het gaat om het aandeel inwoners dat schulden moet maken zien we geen verschillen tussen de zes gemeenten. Wel zien we dat het aandeel mensen dat spaargeld moet aanspreken in Dordrecht (9%) groter is dan gemiddeld in de Drechtsteden. Voor Hendrik-Ido-Ambacht is dit aandeel juist iets kleiner dan gemiddeld (5%).

Op kaart 2 zien we dat in Dordrecht minder mensen schulden moeten maken dan vier jaar geleden. Het aandeel is gedaald van 8% in 2013 naar 4% in 2017. Voor de overige gemeenten zien we geen verschillen.

⁴ Deze vraag is niet gesteld in 2013. We kunnen hier dus geen vergelijking maken met vier jaar geleden.

⁵ Het betreft hier twee stellingen. Het resterende aandeel inwoners antwoordt neutraal op de stellingen.

Kaart 2 Inwoners die schulden moeten maken in de Drechtsteden

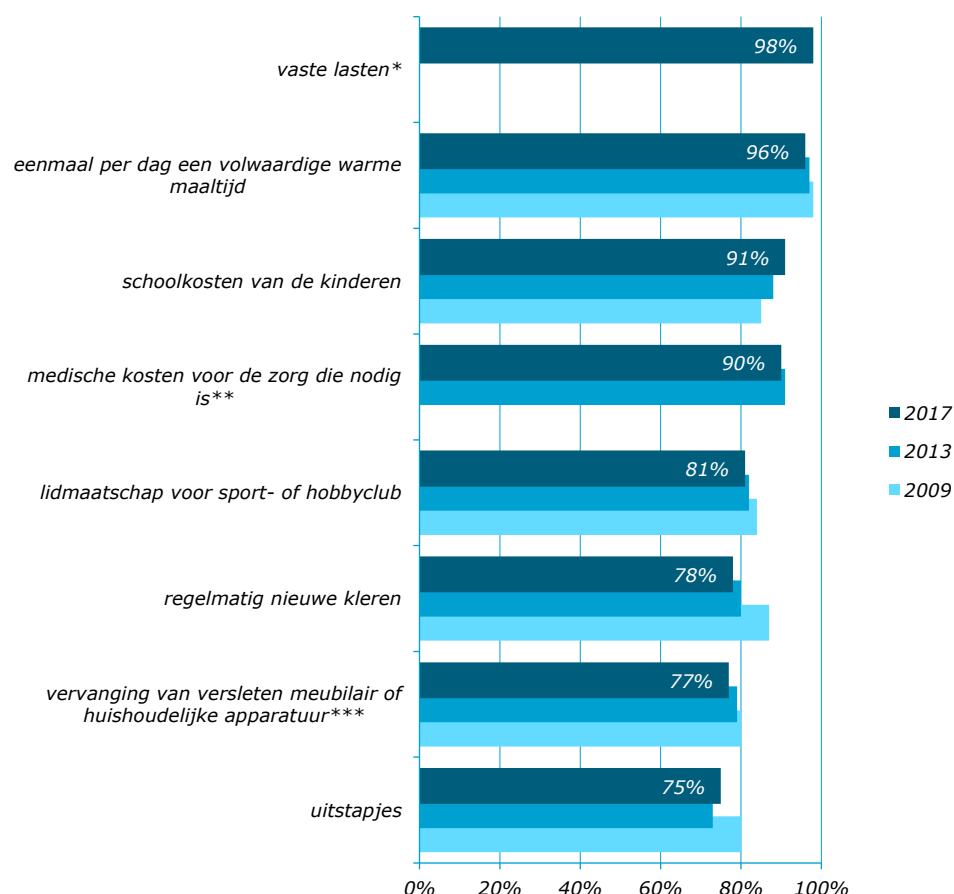

Uit onderzoek van Panteia blijkt dat een aantal achtergrondkenmerken van invloed is op het hebben van problematische schulden. Zo hebben huishoudens met een laag inkomen, een huurwoning en huishoudens zonder kinderen een grotere kans op problematische schulden.⁶

Zoomen we in op uitgavenposten, dan zien we dat het betalen van de vaste lasten voor bijna alle inwoners van de Drechtsteden geen probleem is. Dit geldt ook voor het eenmaal per dag op tafel zetten van een volwaardige maaltijd (zie figuur 4). Het betalen van schoolkosten van de kinderen en noodzakelijke medische kosten is voor één op de tien Drechtstedelingen een probleem. Zo'n 20% à 25% geeft aan niet voldoende geld te hebben voor lidmaatschappen, nieuwe kleding, meubels of huishoudelijke apparatuur, of uitstapjes.

⁶ Westhof, F., L. de Ruig & A. Kerckhaert (2015). *Huishoudens in de rode cijfers 2015. Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden*. Zoetermeer: Panteia.

Figuur 4 Huishoudens die voldoende geld hebben voor...

* Deze categorie is in 2009 en 2013 niet meegenomen.

** Deze categorie is in 2009 niet meegenomen.

*** In 2009 is enkel gevraagd of men voldoende geld heeft voor vervanging van versleten meubilair.

Toelichting: respondenten die 'niet van toepassing' op een categorie hebben aangegeven zijn buiten beschouwing gelaten

Sparen voor toekomstige zorgvraag

Wanneer men ouder wordt, kan de behoefte aan zorg en ondersteuning toenemen. De overheid stuurt er op aan dat mensen steeds langer thuis blijven wonen. Deze ontwikkeling van langer zelfstandig wonen valt samen met de sterke vergrijzing in ons land. Het aandeel 65+-ers in de Drechtsteden ligt op dit moment op 19%⁷ en zal naar verwachting in 2030 toegenomen zijn tot 24%⁸.

Als de financiële situatie het toelaat, kan het verstandig zijn om op dit moment alvast geld te sparen voor een eventuele zorgvraag in de toekomst. In de Drechtsteden zet een kwart van de inwoners (27%) hiervoor geld opzij. Dit aandeel neemt toe naarmate men ouder wordt. Een kwart van de vijftigers spaart geld voor een eventuele toekomstige zorgvraag, onder zestigers gaat het om 35% en bij zeventigers is dit aandeel toegenomen naar 38%.

Weg vinden naar professionele hulp

Eigen kracht heeft ook te maken met, indien nodig, de weg weten te vinden naar professionele hulp. We hebben gevraagd of mensen weten waar ze terecht kunnen voor professionele hulp op verschillende gebieden indien ze deze nodig hebben. Drechtstedelingen zijn het meest bekend met instanties op het gebied van psychische problemen (75%), het vinden van werk (72%) en lichamelijke beperkingen (68%) (zie figuur 5). Er zijn hierbij geen verschillen tussen gemeenten.

⁷ Bron: BRP

⁸ Bron: Primos prognose

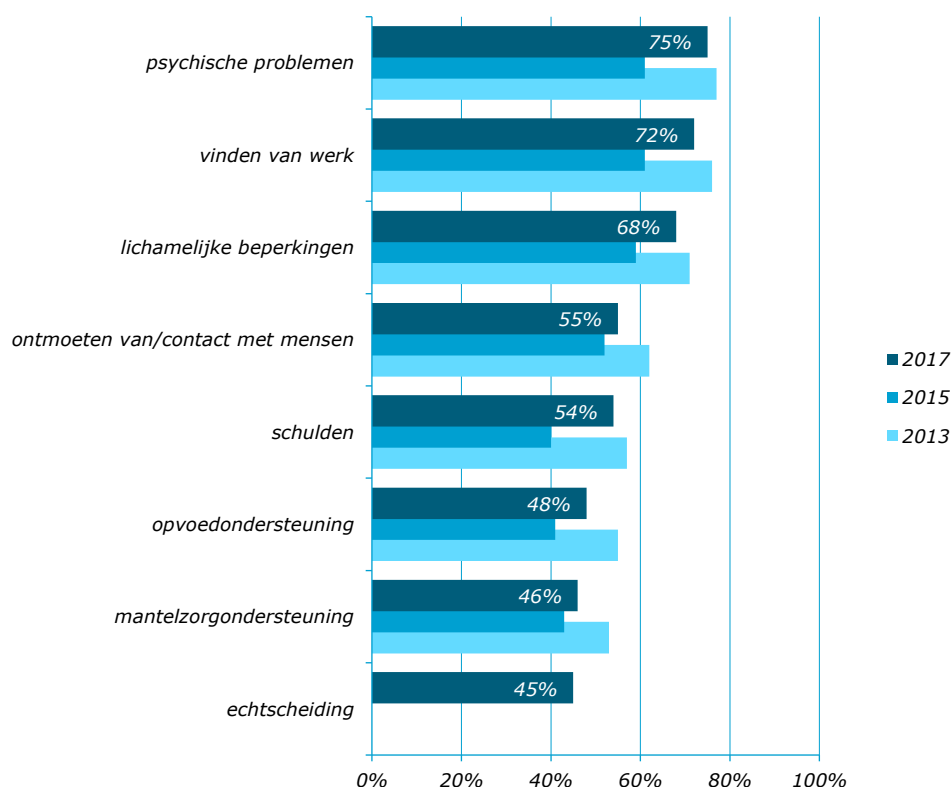

In 2015 hebben we een tussenmeting uitgevoerd van enkele vragen uit de Monitor Sociaal.

In 2015 hebben we een tussenmeting uitgevoerd van enkele vragen uit de Monitor Sociaal, waaronder de bekendheid van voorzieningen. Vergeleken met deze meting zien we dat meer inwoners in de Drechtsteden aangeven de weg te weten naar professionele hulp.⁹ In 2015 was de bekendheid aanzienlijk minder dan in 2013. Een mogelijke verklaring die we hier destijds voor gaven, zijn de vele veranderingen die in de welzijnswereld (per 1 januari 2015 door de decentralisaties) plaatsvonden.¹⁰

Inmiddels is de bekendheid weer bijgetrokken en bijna op het niveau van 2013; voor hulp bij psychische problemen zelfs tot op hetzelfde niveau als in 2013.

Figuur 5 Professionele hulp kunnen vinden indien nodig

In tabel 2 is voor opvoedondersteuning, mantelzorgondersteuning, hulp bij schulden en echtscheiding de bekendheid binnen de doelgroep weergegeven. Ten opzichte van voorgaande jaren zien we dat de bekendheid met opvoedondersteuning fluctueert. Na een afname in 2015 is de bekendheid op dit moment weer terug op het niveau van 2013 (75%). Verder zien we dat mantelzorgers steeds minder bekend zijn met de mogelijkheden voor mantelzorgondersteuning. In 2009 lag de bekendheid nog op 77%, in 2017 is de bekendheid afgenomen naar 54%. In de bekendheid van hulp bij schulden zien we geen noemenswaardige verschillen; sinds 2009 is ongeveer de helft van mensen met schulden bekend met de betreffende hulpverlening.

Tabel 2 Professionele hulp kunnen vinden indien nodig, naar doelgroep (%)

<i>hulp op gebied van...</i>	<i>doelgroep</i>	2009	2013	2015	2017
<i>opvoeding</i>	<i>ouders van kinderen tot 23 jaar</i>	65	74	60	75
<i>mantelzorg</i>	<i>mantelzorgers</i>	77	63	58	54
<i>schulden</i>	<i>mensen met schulden</i>	-	45	53	52
<i>echtscheiding</i>	<i>gehuwden/samenwonenden en twee-oudergezinnen</i>	-	-	-	48

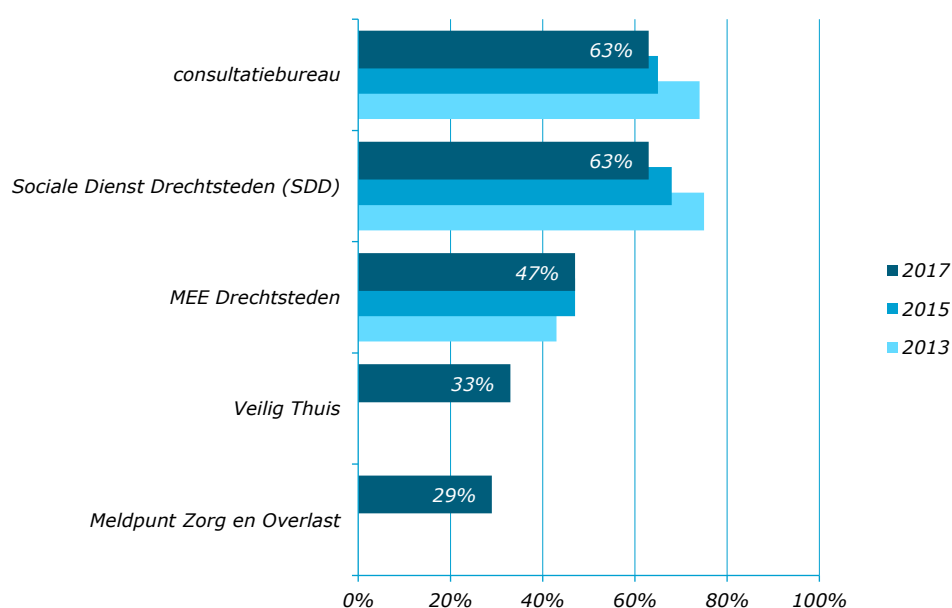
⁹ Naar de bekendheid van professionele ondersteuning bij echtscheiding is in 2017 voor het eerst gevraagd.

¹⁰ In de aanloop naar 2015 is er vanuit organisaties zelf niet veel communicatie geweest. De vorm waarin organisaties na 2015 verder gingen (bijvoorbeeld als onderdeel van sociale teams) en onder welke naam (in de communicatie richting inwoners) was nog niet altijd duidelijk. Bron: Bekendheid sociale voorzieningen (2015), OCD.

In het tabellenboek hebben we de bekendheid opgenomen van specifieke voorzieningen binnen de verschillende gemeenten. Een aantal van deze voorzieningen vinden we terug in alle zes gemeenten. In figuur 6 zien we de bekendheid van deze voorzieningen binnen de gehele regio. De bekendheid van zowel het consultatiebureau als de Sociale Dienst Drechtsteden laat een dalende trend zien. De bekendheid met MEE Drechtsteden is juist toegenomen ten opzichte van 2013, maar is gelijk gebleven aan 2015.

We merken hierbij op dat bepaalde voorzieningen in de communicatie naar inwoners niet meer specifiek benoemd worden. Zo wordt er in sommige gemeenten bijvoorbeeld gesproken over het jeugdteam of het CJG en niet meer over het consultatiebureau. Dit kan een verklaring zijn voor de dalende bekendheid van sommige voorzieningen (in figuur 6 en in het tabellenboek).

Figuur 6 Bekendheid voorzieningen in de Drechtsteden

3 Sociaal netwerk

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien dat eigen kracht gaat om 'zelf kunnen'. Dit betekent echter niet dat iemand zijn of haar problemen helemaal alleen moet oplossen. Hiervoor kan ook de hulp ingeschakeld worden van andere mensen in de omgeving. Sociale netwerken zijn van grote waarde: ze dragen bij aan de levenskwaliteit van mensen. Professionals investeren hier dan ook steeds meer in, met als aanjager de overheid.¹¹

Veel mensen kunnen een beroep doen op hun sociale netwerk van familie, vrienden, burens en bekenden voor hulp bij problemen. Eigen kracht wordt dan 'samenkracht', zoals de stichting Eigen Kracht Centrale het op haar website noemt: de eigen kracht die mensen bezitten komt tot uiting als zij, samen met diegenen die het belangrijk vinden dat het goed met hen gaat, oplossingen bedenken voor de problemen die zij hebben.¹²

Sociale contacten

In figuur 7 zien we dat negen op de tien inwoners van de Drechtsteden zelf vinden dat zij voldoende sociale contacten met andere mensen hebben, waarbij twee op de tien wel aangeven graag wat meer contacten te willen. Bijna één op de tien inwoners (8%) vindt dat hij/zij te weinig contact heeft met anderen. In Dordrecht zien we meer inwoners dan gemiddeld in de Drechtsteden die zeggen dat ze onvoldoende sociale contacten hebben (kaart 3), met name in de wijken Nieuw Krispijn (16%) en Wielwijk (14%).

Ten opzichte van 2013 zijn er iets minder Drechtstedelingen die vinden dat ze zeker voldoende sociale contacten hebben; we zien een daling van 78% naar 74% (figuur 7). De

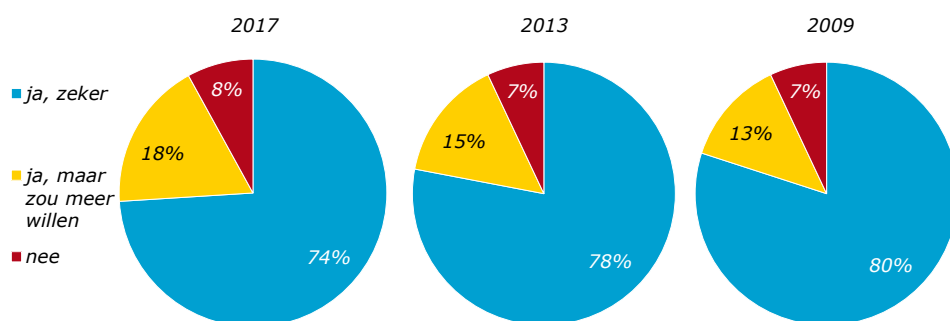
¹¹ Steyaert, J. & R. Kwekkeboom. De zorgkracht van sociale netwerken. Movisie, mei 2012 p. 4-5

¹² Bron: www.eigen-kracht.nl

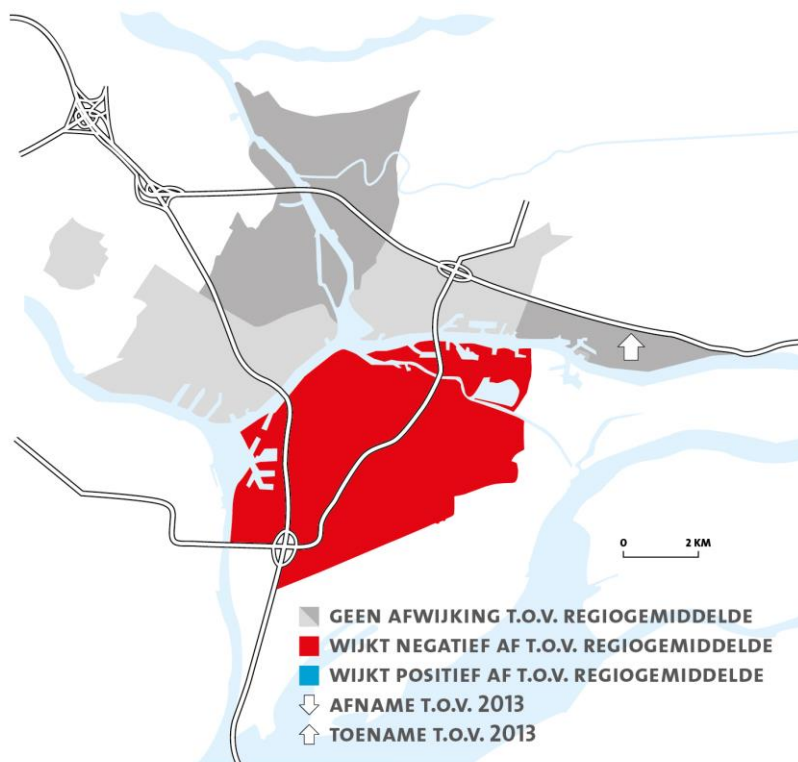
groep die graag wat meer contacten zou hebben is juist iets gegroeid (van 15% naar 18%). Vanaf 2009 zien we een dalende trend in het aandeel inwoners dat vindt dat hij/zij zeker voldoende contacten heeft. Maatschappelijke ontwikkelingen als de toenemende individualisering en het verdwijnen van traditionele sociale verbanden, zoals de kerk en het verenigingsleven, kunnen hier een rol spelen¹³.

Kijken we naar de afzonderlijke gemeenten, dan zien we in Sliedrecht een toename van het aandeel mensen met, naar eigen beleving, onvoldoende sociale contacten vergeleken met vier jaar geleden. Dit aandeel is gestegen van 3% in 2013 naar 7% in 2017.

Figuur 7 Voldoende contacten met andere mensen

Kaart 3 Inwoners met onvoldoende sociale contacten

Sociaal isolement

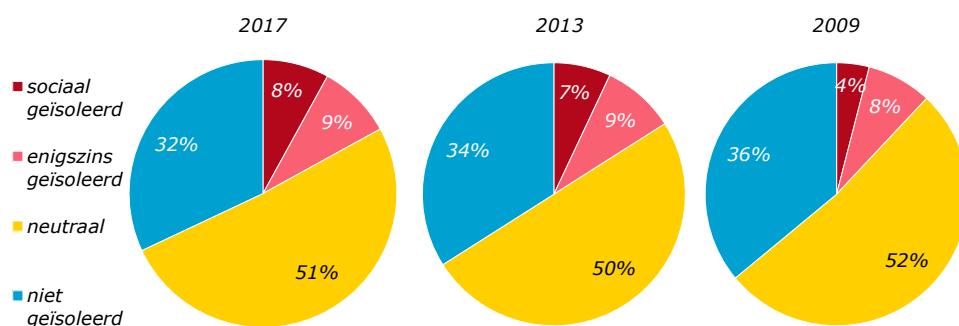
Dat iemand vindt dat hij/zij weinig contacten heeft, betekent niet automatisch dat hij/zij zich sociaal geïsoleerd voelt. Andersom geldt hetzelfde: bij veel contacten kan het toch zijn dat iemand sociaal geïsoleerd is. De behoefte aan meer sociale contacten en sociaal isolement zijn twee verschillende dingen. Bij sociaal isolement gaat het om de aard van de contacten die iemand heeft.

¹³ Dankers, T. (2016). *Wmo-wijzer: Eenzaamheid en sociaal isolement*. Utrecht: Kenniscentrum Sociale Innovatie en Wmo-werkplaats Utrecht.

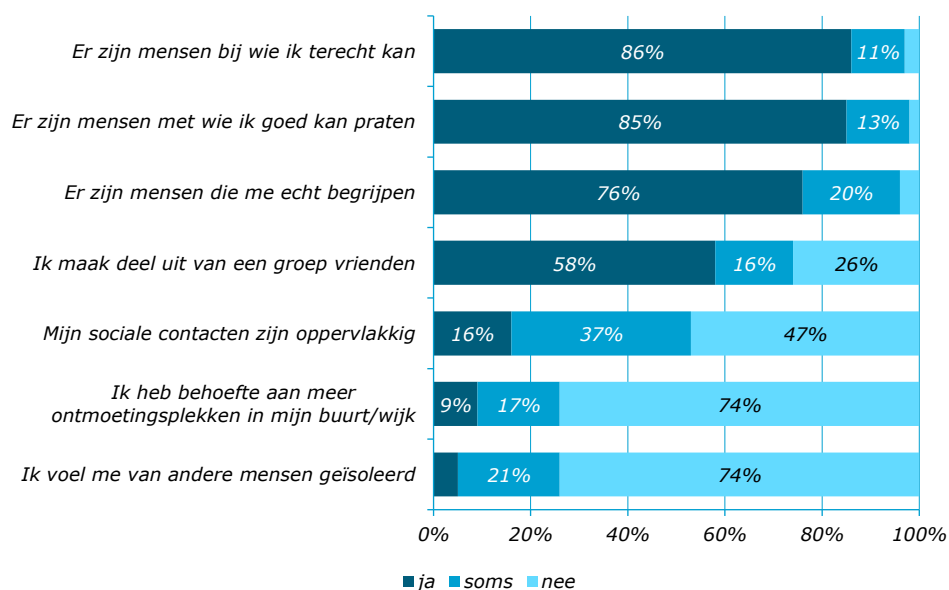
Om sociaal isolement te kunnen meten heeft het SCP een schaal met zes stellingen ontwikkeld, die we ook in dit onderzoek hebben gebruikt (figuur 9).¹⁴ We zien in figuur 8 dat 8% van de Drechtstedelingen aangemerkt kan worden als sociaal geïsoleerd.¹⁵ Daarnaast leeft 9% enigszins sociaal geïsoleerd. In Hendrik-Ido-Ambacht leeft, in vergelijking met het Drechtsteden gemiddelde, een kleiner deel van de inwoners in sociaal isolement (5%) (kaart 4).

Het aandeel inwoners dat zich niet sociaal geïsoleerd voelt, is vanaf 2009 geleidelijk gedaald van 36% (2009) naar 32% (2017). Net als in de subjectieve beleving van het aantal contacten, zien we ook hier een negatieve ontwikkeling. Het aandeel sociaal geïsoleerden in de Drechtsteden is echter stabiel gebleven tussen 2013 en 2017, na een stijging tussen 2009 en 2013 (van 4% naar 7%). Op kaart 4 zien we dat in Dordrecht en Slidrecht wel meer inwoners in sociaal isolement wonen dan vier jaar geleden.

Figuur 8 Sociaal isolement

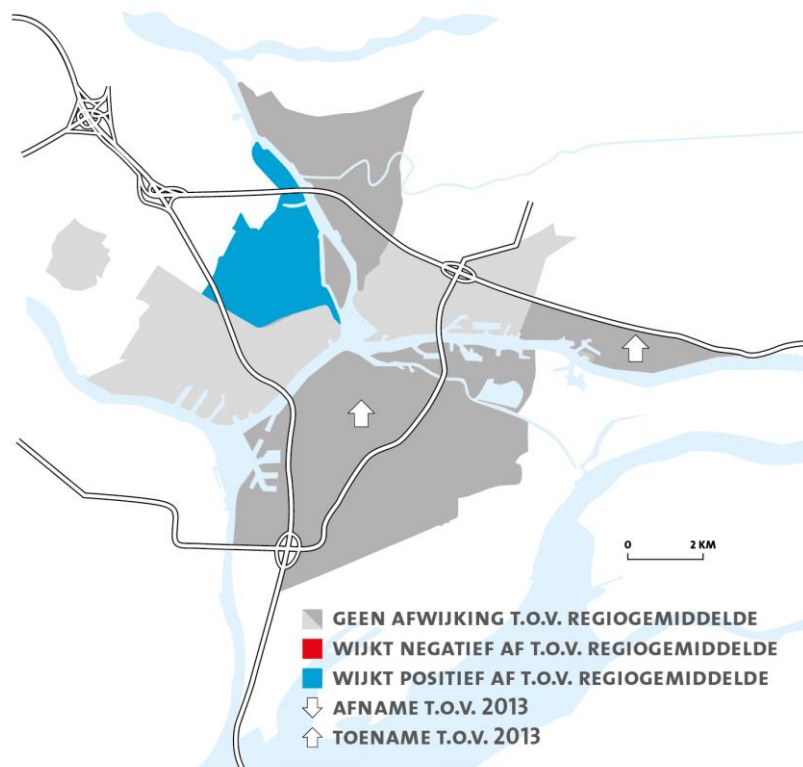
Figuur 9 Stellingen over contacten met andere mensen

¹⁴ De stelling 'Ik heb behoefte aan meer ontmoetingsplekken in mijn buurt/wijk' behoort niet tot de schaal sociaal isolement, maar is wel voorgelegd aan respondenten.

¹⁵ We merken hierbij op dat dit onderzoek gehouden is onder inwoners in de Drechtsteden van 18 jaar en ouder die zelfstandig wonen.

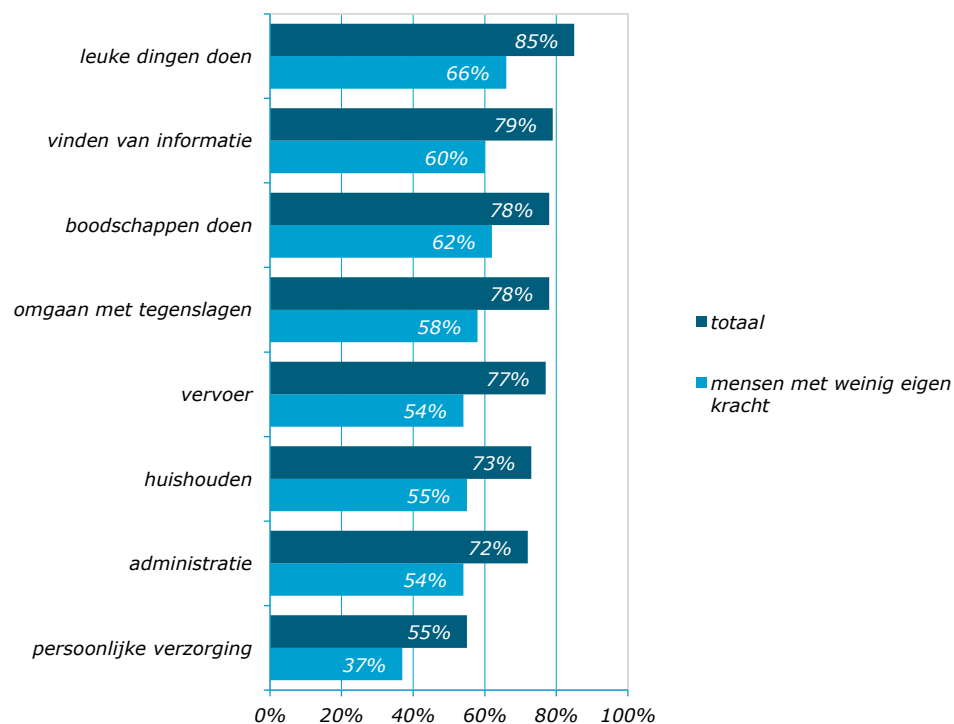
Kaart 4 Inwoners in sociaal isolement in de Drechtsteden

Hulp van anderen

We hebben aan de Drechtstedelingen gevraagd of zij, indien nodig, een beroep kunnen doen op hun netwerk als het gaat om hulp op verschillende gebieden. Veel mensen kunnen terugvallen op hun eigen netwerk, maar dit is niet voor iedereen het geval (figuur 10). Een kleine 4% kan voor geen enkele taak terugvallen op iemand anders. In figuur 10 is daarnaast te zien dat mensen met weinig eigen kracht minder vaak kunnen rekenen op hulp uit hun omgeving.

Figuur 10 Is er iemand die u kent, die u helpt of kan helpen als het nodig is bij...

Vier jaar geleden gaven mensen veel vaker aan terug te kunnen vallen op anderen. Dit geldt voor alle aspecten. De gemiddelde afname ten opzicht van 2013 is 7 procentpunten, waarbij de daling uiteenloopt van 2 procentpunten op het aspect leuke dingen doen tot 11 procentpunten als het gaat om persoonlijke verzorging. Ook de groep inwoners die op helemaal niemand kan terugvallen is gegroeid van 3% naar 4%. De afname ligt in lijn met de bevinding dat het aandeel mensen met, naar eigen zeggen, onvoldoende sociale contacten groter is geworden. Een ontwikkeling die, in het licht van een overheid die steeds meer aanstuurt op het helpen van elkaar, als negatief bestempeld kan worden.

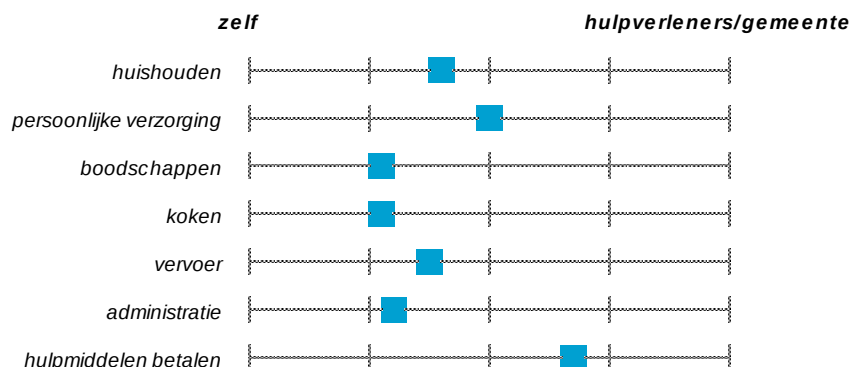
Wie is verantwoordelijk?

Gemeenten zetten, mede door de invoering van de nieuwe Wmo (Wet Maatschappelijke Ondersteuning), steeds meer in op de eigen kracht en het netwerk van inwoners; de verantwoordelijkheid voor het regelen van hulp en ondersteuning ligt, in eerste instantie, bij inwoners. Maar vinden inwoners dit zelf ook? We hebben de inwoners in de Drechtsteden gevraagd wie volgens hen hulp zou moeten regelen in het geval zij ondersteuning nodig hebben: zelf (eventueel samen met familie of vrienden) of hulpverleners/de gemeente?

Over het algemeen kiest men voor een gedeelde verantwoordelijkheid. In het geval van ondersteuning of hulp bij het huishouden, boodschappen doen, koken, vervoer naar afspraken/activiteiten en de administratie is men bereid om zelf de grootste verantwoording te nemen. Op het gebied van persoonlijke verzorging kiest men voor een evenredig gedeelde verantwoordelijkheid. Gaat het echter om het betalen van hulpmiddelen, zoals een traplift of scootmobiel, dan verschuift het blokje in figuur 11 naar de rechterkant en kijkt men naar hulpverleners en/of de gemeente die een grotere rol zouden moeten spelen.

Vergeleken met 2013 zien we voor de categorieën 'huishouden' en 'persoonlijke verzorging' een kleine verschuiving richting 'zelf'. Voor 'vervoer' zien we juist een kleine verschuiving richting 'hulpverleners/gemeente'.

Figuur 11 Wie moet de hulp regelen, indien men ondersteuning nodig heeft?

4 Mantelzorg

In het vorige hoofdstuk stond het sociaal netwerk centraal en de mate waarin mensen kunnen terug vallen op hulp/ondersteuning vanuit dit netwerk. Soms gaat de hulp aan anderen verder dan af en toe een boodschap doen of samen koffie drinken. In dat geval kan er sprake zijn van mantelzorg.

Mantelzorg: de zorg die wordt verleend door huisgenoten, familie, vrienden, kennissen en burens, waarbij de zorg voortvloeit uit de aard van de onderlinge relaties en niet wordt verleend uit hoofde van een beroep of als georganiseerd vrijwilligerswerk.¹⁶

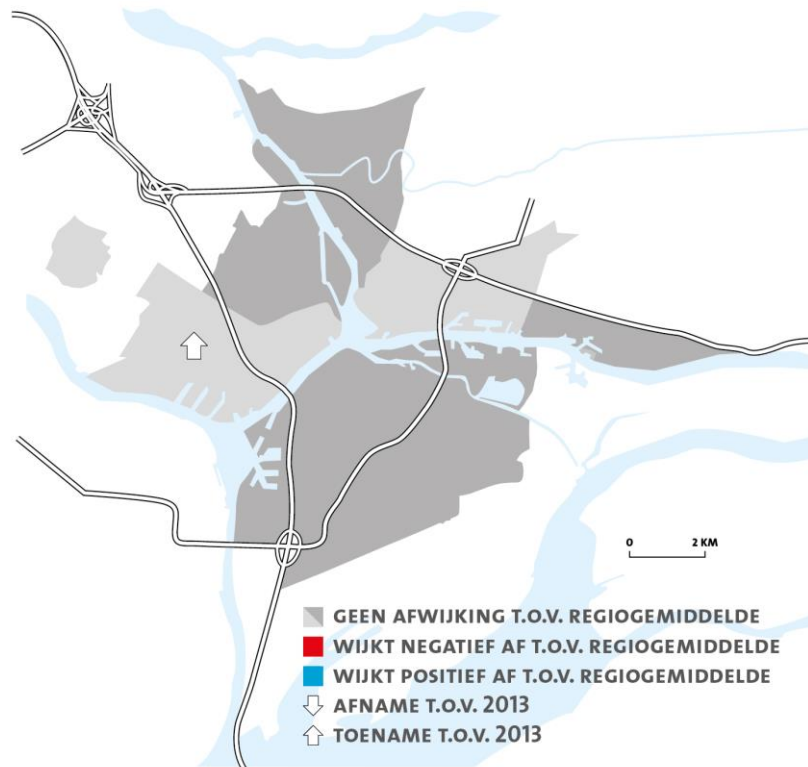
Aantal mantelzorgers

Bijna drie op de tien Drechtstedelingen van 18 jaar en ouder (28%) zeggen in de afgelopen 12 maanden mantelzorg te hebben gegeven. Het aantal mantelzorgers laat hiermee een stijgende trend zien. In 2009 gaf 20% aan mantelzorg te hebben gegeven en in 2013 en

¹⁶ SCP publicatie Mantelzorg. Een overzicht van de steun van en aan mantelzorgers 2007.

2015 was dit 26%. We zien geen verschillen naar gemeente als het gaat om het huidige aandeel mantelzorgers (kaart 5). Wel is in Zwijndrecht het aandeel mantelzorgers gestegen ten opzichte van vier jaar geleden (van 23% naar 29%).

Kaart 5 Mantelzorgers in de Drechtsteden

i
In de Drechtsteden ontvangt 6% van de inwoners mantelzorg. Dit percentage is met 1 procentpunt iets gegroeid ten opzichte van 2013. We zien geen verschillen tussen de gemeenten. Het aantal ouderen in de Drechtsteden is de laatste jaren gegroeid en prognoses laten zien dat dit aantal alleen maar verder zal toenemen (bron: BRP en Primos prognose). We kunnen dus verwachten dat steeds meer mensen (mantel)zorg nodig zullen hebben.

Een kwart van de inwoners van de Drechtsteden (25%) verleent op dit moment meer dan 8 uur per week en/of langer dan drie maanden mantelzorg en voldoet hiermee aan de landelijke definitie van mantelzorger van het CPB. Dit percentage is niet noemenswaardig gestegen ten opzichte van 2013 en 2015.

In het vervolg van dit hoofdstuk zoomen we in op de groep mantelzorgers die minimaal 8 uur per week en/of langer dan 3 maanden zorgen.

Wie zijn ze?

Vrouwen zijn vaker mantelzorger dan mannen. Dit kan te maken hebben met het feit dat vrouwen meer tijd hebben omdat zij parttime werken, doordat zij vaker een hulpbehoevende (her)kennen en/of sneller ongevraagd hulp verlenen.¹⁷ Kijken we naar leeftijd, dan vinden we de meeste mantelzorgers in de leeftijdscategorie 45 tot 69 jaar. Deze groep heeft het vaakst te maken met hulpbehoevende ouders. In landelijk onderzoek komt hetzelfde beeld naar voren.¹⁸ Verder zien we dat mantelzorgers vaker onbetaald vrijwilligerswerk verrichten en vrijwillig actief zijn in de buurt.

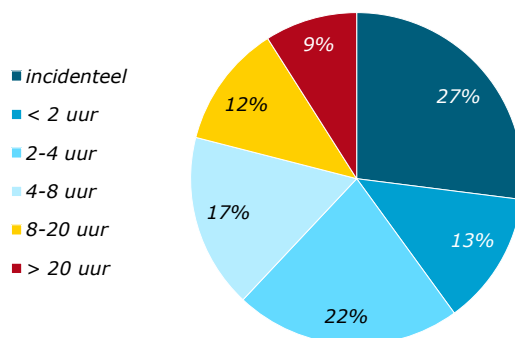
Wat doen ze?

De tijd die mantelzorgers besteden aan de zorg voor hun naaste is heel verschillend. Ruim een kwart van de mantelzorgers geeft incidenteel (niet iedere week) hulp (figuur 12). Voor één op de tien geldt juist dat zij meer dan 20 uur in de week zorgen.

¹⁷ SCP publicatie Mantelzorg. Een overzicht van de steun van en aan mantelzorgers 2007.

¹⁸ Idem

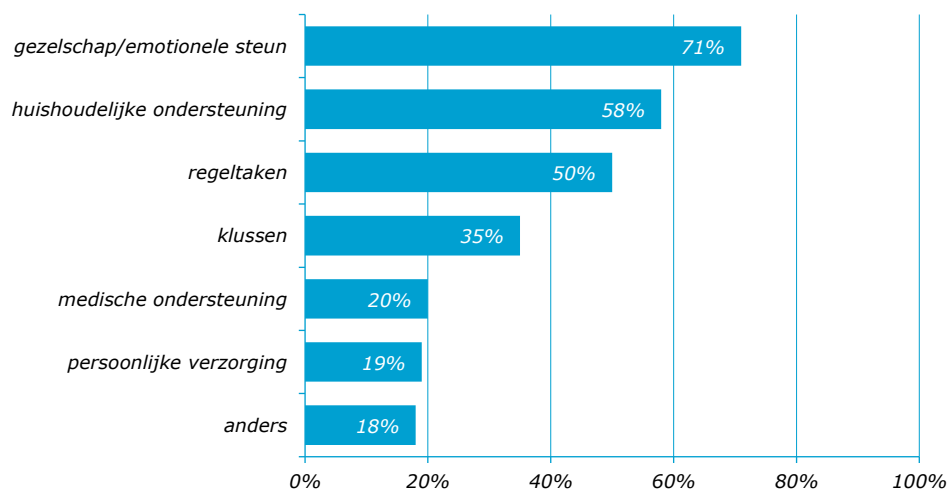
Figuur 12 Aantal uren mantelzorg per week

Toelichting: % van mantelzorgers die meer dan 8 uur per week en/of langer dan drie maanden zorgen

Mantelzorgers kunnen verschillende taken op zich nemen, uiteenlopend van de boodschappen doen en het gras maaien tot het bieden van een luisterend oor. In figuur 13 zien we dat de meeste mantelzorgers gezelschap en/of emotionele ondersteuning bieden (71%). Zes op de tien (58%) verlenen huishoudelijke ondersteuning en de helft neemt regeltaken, zoals de financiële administratie of het maken van afspraken, op zich. Medische ondersteuning en ondersteuning bij persoonlijke verzorging komen minder vaak voor. Ten opzichte van 2013 verlenen mantelzorgers minder vaak huishoudelijke ondersteuning en ondersteuning door te klussen in huis.¹⁹ De meeste mantelzorgers (78%) nemen meer dan één taak op zich, namelijk gemiddeld zo'n twee à drie taken.

Figuur 13 Soort mantelzorg dat wordt gegeven

Toelichting: % van mantelzorgers die meer dan 8 uur per week en/of langer dan drie maanden zorgen

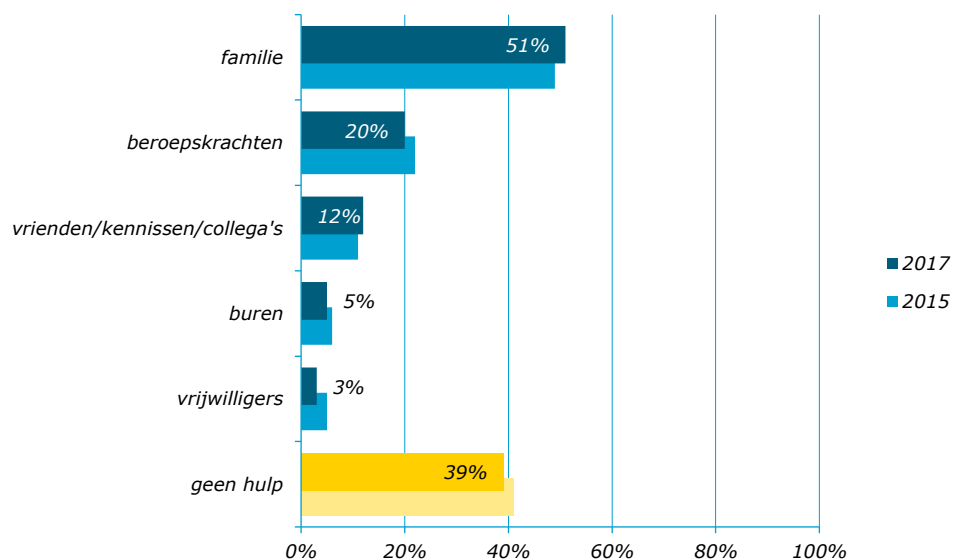
Hulp van anderen en spilzorg

Mantelzorgers staan er vaak niet alleen voor. Zes op de tien kunnen bij het zorgen rekenen op hulp van anderen (61%). Dit is vergelijkbaar met 2013 en 2015. De helft van de mantelzorgers krijgt hulp van familie (figuur 14) en één op de vijf krijgt (ook) hulp van beroepskrachten, zoals de thuiszorg, het sociaal (wijk)team en/of de huisarts. Ten opzichte van 2013 is de ondersteuning door vrijwilligers licht gedaald van 5% naar 3%.

Vier op de tien mantelzorgers hebben geen hulp van anderen. Mantelzorgers die er alleen voor staan en meer dan 20 uur per week zorgen, noemen we spilzorgers. Zij zijn de spil in het leven van de hulpbehoevende. Bijna 4% van de mantelzorgers is spilzorg, wat neerkomt op bijna 1% van de Drechtstedelingen. Dit is gelijk aan 2009 en 2013.

¹⁹ In 2013 zijn niet exact dezelfde antwoordcategorieën voorgelegd, we kunnen dus niet voor alle antwoordcategorieën bepalen of er ontwikkelingen zijn ten opzichte van vier jaar geleden.

Figuur 14 Hulp van anderen

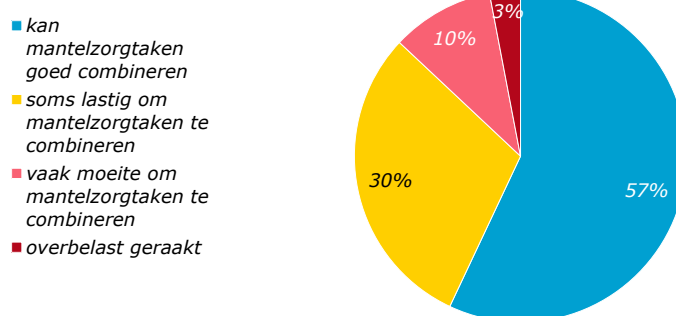
Toelichting: % van mantelzorgers die meer dan 8 uur per week en/of langer dan drie maanden zorgen

Overbelasting

Het geven van mantelzorg kan veel voldoening geven. Aan de andere kant kan het geven van langdurige en/of intensieve zorg ertoe leiden dat mantelzorgers overbelast raken. In figuur 15 zien we dat zes op de tien mantelzorgers in de Drechtsteden (57%) hun mantelzorgtaken goed kunnen combineren met hun gebruikelijke dagelijkse activiteiten. De overige 43% heeft in meer of mindere mate moeite met het combineren van mantelzorgtaken met hun eigen dagelijkse activiteiten. Voor 3% geldt dat zij, naar eigen zeggen, overbelast zijn geraakt. Deze cijfers komen overeen met onderzoek van het CBS uit 2015, waarin één op de zeven mantelzorgers aangeeft (zeer) zwaar belast te zijn.

Spilzorgers lopen door hun grote belasting een groter risico overbelast te raken.

Figuur 15 Ervaren belasting mantelzorgers

Toelichting: % van mantelzorgers die meer dan 8 uur per week en/of langer dan drie maanden zorgen

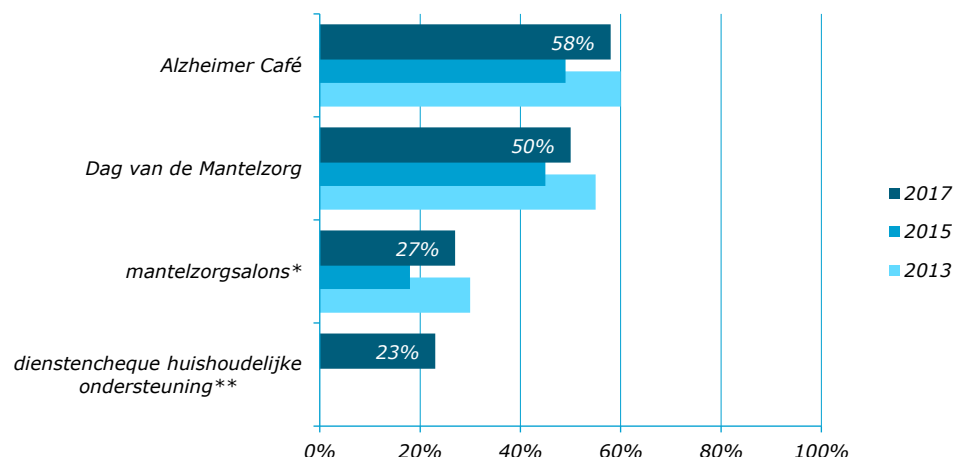
Mantelzorgondersteuning

Sinds de invoering van de Wmo zijn gemeenten verantwoordelijk voor de ondersteuning van mantelzorgers. In hoofdstuk 2 zagen we al dat 54% van de mantelzorgers bekend is met mantelzorgondersteuning. Het gaat in dit geval om iedereen die in de afgelopen 12 maanden mantelzorg heeft gegeven, ongeacht het aantal uur per week.

Wanneer we de groep mantelzorgers bekijken die op dit moment meer dan 8 uur per week en/of langer dan drie maanden zorgen, ligt de bekendheid op 55%. Onder spilzorgers ligt de bekendheid hoger. Elke gemeente geeft deze ondersteuning op zijn eigen manier vorm. Desondanks zien we geen verschillen in bekendheid tussen de zes gemeenten. Slechts 7% van de mantelzorgers maakt ook daadwerkelijk gebruik van mantelzorgondersteuning. Dit komt overeen met 2013 en 2015.

Voor elke gemeente hebben we een aantal specifieke vormen van mantelzorgondersteuning voorgelegd. De bekendheid hiervan vindt u in het tabellenboek. Figuur 16 laat de bekendheid zien van de vormen van ondersteuning die in alle zes gemeenten zijn voorgelegd. Mantelzorgers zijn beter bekend met het Alzheimer Café en de Dag van de Mantelzorg dan met de mantelzorgsalons en de dienstencheque huishoudelijke ondersteuning. De bekendheid van het Alzheimer Café en de mantelzorgsalons lieten een dipje zien in 2015. Ten opzichte van 2013 zien we echter geen noemenswaardige verschillen in bekendheid.

Figuur 16 Bekendheid met vormen van mantelzorgondersteuning in de Drechtsteden

* In Sliedrecht is de term 'mantelzorgbijekomsten' gebruikt.

** Deze vorm van ondersteuning is in 2013 en 2015 niet meegenomen.

Toelichting: % van mantelzorgers die meer dan 8 uur per week en/of langer dan drie maanden zorgen

Aan mantelzorgers hebben we gevraagd welke mogelijke vormen van mantelzorgondersteuning ze eventueel missen en hen wel erg zouden ontlasten. Ongeveer één op de tien mantelzorgers mist iets in het aanbod aan mantelzorgondersteuning. De behoefte van mantelzorgers verschilt. Huishoudelijke ondersteuning (voor degene waarvoor men zorgt en/of voor zichzelf) wordt het vaakst genoemd. Op de tweede plaats staat meer hulp (van andere mantelzorgers of professionals) om de belasting te verminderen of om er zelf even tussenuit te kunnen. Het blijkt niet altijd mogelijk te zijn om geschikte vervanging te vinden.

5 Vrijwillige inzet

Naast mantelzorg zijn er meer manieren waarop mensen op vrijwillige basis iets voor anderen kunnen betekenen. In dit hoofdstuk kijken we naar vrijwilligerswerk en vrijwillig actief zijn in de eigen buurt (samen noemen we dit vrijwillige inzet). Vormen van participatie die steeds belangrijker worden.

Vrijwilligerswerk: *werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving.*²⁰

Het gaat hierbij dus om niet-beroepsmatige participatie in een organisatie. Actief zijn in de buurt hoeft niet altijd plaats te vinden in georganiseerd verband. Dit kan ook zijn het helpen van een eenzame buurtbewoner of de straat schoonhouden.

Vrijwilligerswerk

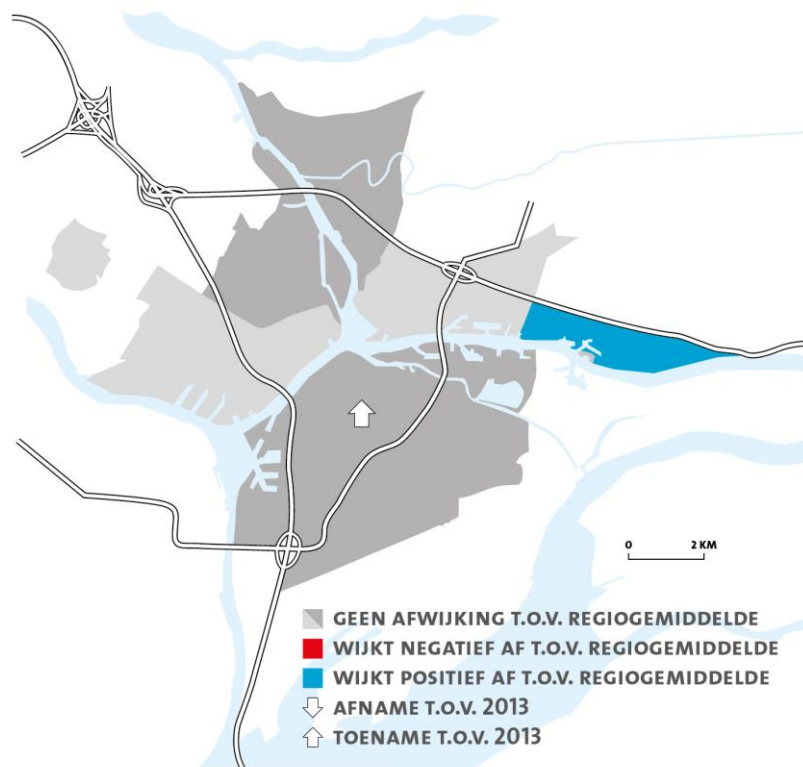
Ruim een derde van de inwoners in de Drechtsteden (36%) heeft in de afgelopen 12 maanden vrijwilligerswerk gedaan (onbetaald of tegen een vrijwilligersvergoeding). Dit is vergelijkbaar met 2013 en 2009. In Sliedrecht doen meer mensen vrijwilligerswerk dan gemiddeld (42%) (kaart 6).

Uit het onderzoek 'Geven in Nederland', een tweejaarlijks onderzoek van het Centrum voor Filantropische Studies, blijkt dat 36% van alle Nederlanders in 2016 minstens eenmaal

²⁰ CBS (2015). *Sociale samenhang 2015 – wat ons bindt en verdeelt*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS.

onbetaald werk heeft gedaan voor een maatschappelijke organisatie. Dit komt overeen met het cijfer in de Drechtsteden. In deze studie is sinds 2010 echter een daling te zien van het aantal Nederlanders dat vrijwilligerswerk doet. In de Drechtsteden zien we deze daling niet terug. Als we kijken naar de afzonderlijke gemeenten in de regio zien we in Dordrecht zelfs een stijging ten opzichte van vier jaar geleden (van 30% naar 34%) (kaart 6).

Kaart 6 Vrijwilligers in de Drechtsteden

Uit landelijk onderzoek blijkt dat verschillende achtergrondkenmerken samenhangen met het doen van vrijwilligerswerk²¹. Opleidingsniveau blijkt de grootste invloed te hebben; hoogopgeleiden doen vaker vrijwilligerswerk dan laagopgeleiden. Ook leeftijd is van invloed. De meeste vrijwilligers zijn te vinden in de leeftijdsgroep 35-45 jarigen. Dit is ook het geval in de Drechtsteden. Uit onderzoek blijkt verder dat de vrijwillige inzet onder autochtonen hoger is dan onder allochtonen en dat mensen met een kerkelijke achtergrond zich vaker inzetten als vrijwilliger dan mensen zonder kerkelijke achtergrond. Geslacht heeft geen invloed.

De meeste vrijwilligers in de Drechtsteden zijn actief bij een godsdienstige of levensbeschouwelijke organisatie (29% van de vrijwilligers), een sportvereniging (24%) of een zorg/welzijnsorganisatie (19%). In tabel 3 hebben we het aandeel vrijwilligers ten opzichte van het totaal aantal inwoners in de Drechtsteden weergegeven. Ten opzichte van de twee voorgaande metingen zien we dezelfde organisaties/verenigingen terug in de top 5 van organisaties waar vrijwilligerswerk wordt verricht.

Wanneer we het aandeel vrijwilligers vergelijken met de voorgaande jaren zien we geen noemenswaardige verschillen, behalve het aandeel vrijwilligers voor godsdienstige of levensbeschouwelijke organisaties. Voor deze organisaties zien we een dalende trend vanaf 2009.

²¹ CBS (2015). *Sociale samenhang 2015 – wat ons bindt en verdeelt*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS.

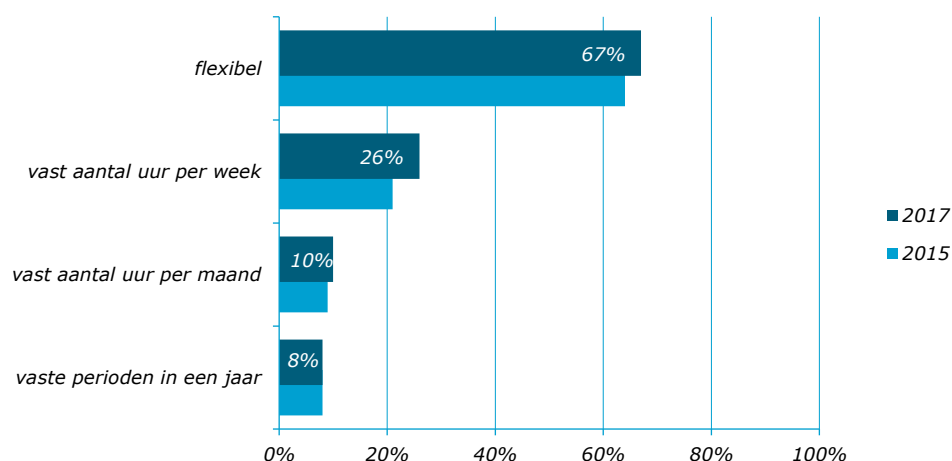
Tabel 3 Top 5 vrijwilligerswerk

	2009	2013	2017
godsdienstige of levensbeschouwelijke organisatie	12	11	10
sportvereniging	9	8	9
zorg/welzijnsorganisatie	7	7	7
organisatie met maatschappelijke doelen	5	4	5
school, crèche of peuterspeelzaal	6	4	5

Toelichting: % van totaal aantal inwoners Drechtsteden. De vraag is alleen gesteld aan respondenten die 'ja' antwoordde op de vraag 'Heeft u in de afgelopen 12 maanden onbetaald vrijwilligerswerk gedaan?'.

Vrijwilligers vragen steeds meer om korte klussen of projectmatig werken²² en de verwachting is dat tijdelijke verbanden en het 'hoppen' tussen verschillende vormen van vrijwilligerswerk alleen maar zal toenemen²³. Ook in de Drechtsteden behoort een groot aantal vrijwilligers tot de groep 'flexvrijwilligers' (figuur 17). Zij zetten zich in op momenten dat zij beschikbaar zijn of wanneer de organisatie hier behoefte aan heeft. Deze vorm van vrijwilligerswerk past met name goed bij 'drukke taakcombineerders': mensen met kinderen, een drukke baan en een druk sociaal leven.²⁴ Het aantal vrijwilligers dat een vast aantal uur vrijwilligerswerk verricht is duidelijk kleiner. Wel is het aandeel vrijwilligers dat een vast aantal uur per week werkt gestegen ten opzichte van vier jaar geleden, van 21% naar 26%.

Figuur 17 Manier waarop vrijwilligerswerk is georganiseerd

Toelichting: % van vrijwilligers

Actief in de buurt

Als het gaat om actief zijn in de buurt, dan zegt 13% van de inwoners van de Drechtsteden in de afgelopen 12 maanden vrijwillig actief te zijn geweest. Dit aandeel is niet veranderd ten opzichte van vier jaar geleden. Ook zijn er geen verschillen tussen de zes gemeenten. Op kaart 7 zien we dat in Zwijndrecht wel een toename heeft plaatsgevonden van het aantal inwoners dat actief is in de buurt ten opzichte van 2013 (van 11% naar 14%).

Ook voor actief zijn in de buurt blijken uit landelijk onderzoek verschillende achtergrondkenmerken van invloed te zijn.²⁵ Mensen van middelbare leeftijd en ouderen doen meer voor de buurt dan jongeren. Verder zijn mannen iets vaker actief dan vrouwen. Opleiding en het wel of niet regelmatig naar de kerk gaan zijn van invloed op het doen van vrijwilligerswerk, maar hebben hier geen effect. Dit geldt merendeels ook voor de Drechtsteden, behalve dat in deze regio mannen en vrouwen wel even vaak actief zijn in de buurt.²⁶

²² Gast, W. de & D. Wijnperle (2011). *Vrijwilligers, vinden en binden van betrokken medewerkers*. Haarlem: V&S en Movisie.

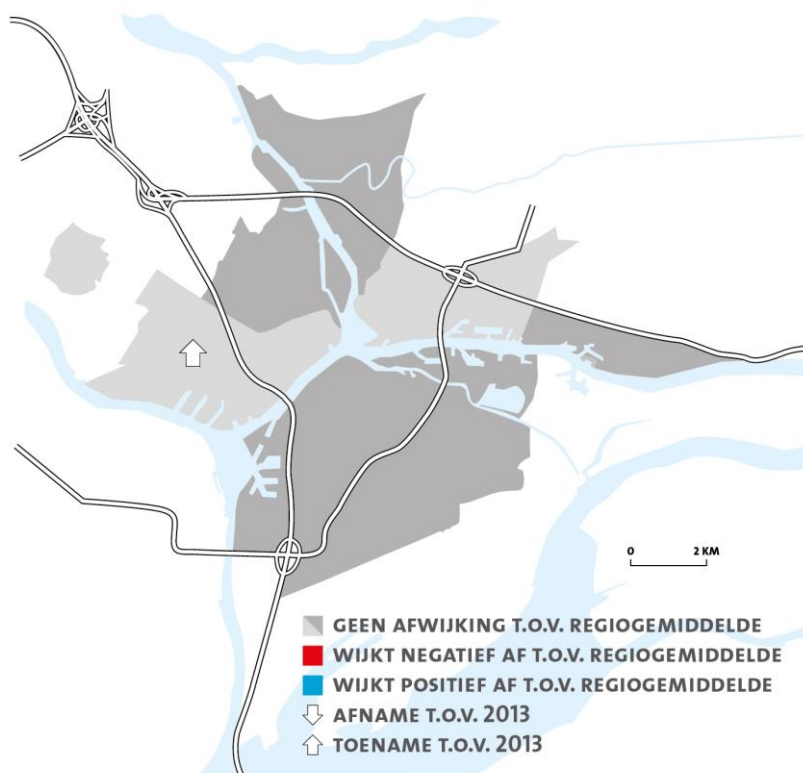
²³ Visser, K. & M. van Bakel. De toekomst van sport en bewegen: vier belangrijke ontwikkelingen. *Sport & Strategie online*, juli 2016.

²⁴ Gast, W. de & D. Wijnperle (2011). *Vrijwilligers, vinden en binden van betrokken medewerkers*. Haarlem: V&S en Movisie.

²⁵ SCP (2015). *De sociale staat van Nederland 2015*. Den Haag: SCP.

²⁶ Opgemerkt moet worden dat de vraagstelling in het onderzoek van het SCP niet identiek is aan de vraagstelling in dit onderzoek.

Kaart 7 Inwoners die actief zijn in de buurt in de Drechtsteden

Welke vorm van actieve inzet in de buurt leveren bewoners? De meeste Drechtstedelingen die actief geweest zijn in hun buurt hebben buurtbewoners geholpen die dat nodig hebben. Bijvoorbeeld door even langs te gaan, boodschappen te doen of toe te zien op de kinderen (42% van de actieven). Een derde (33%) heeft schoongemaakt, opgeruimd of groen bijgehouden in de buurt en twee op de tien (21%) hebben aan buurtpreventie gedaan/opgelet of alles goed verloopt.

Ook hier hebben we de cijfers afgezet tegen de totale bevolking in de Drechtsteden (tabel 4). Ten opzichte van 2013 houden minder Drechtstedelingen zich bezig met buurtpreventie. Dit geldt ook voor het hebben van contact met de gemeente over de buurt.

Tabel 4 Top 5 wijze van actief zijn in de buurt

	2013	2017
<i>buurtbewoners helpen die dat nodig hebben</i>	5	5
<i>buurt schoonmaken, opruimen of groen bijhouden</i>	4	4
<i>opletten of alles goed verloopt in de buurt (buurtpreventie)</i>	5	3
<i>buurtactiviteit(en) organiseren</i>	3	3
<i>contact met de gemeente over de buurt</i>	3	2

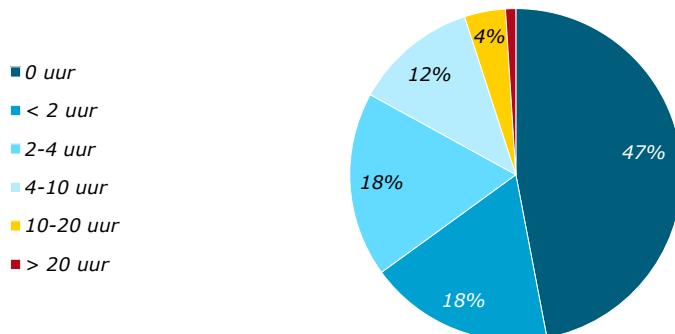
Toelichting: % van totaal aantal inwoners Drechtsteden. In 2009 is deze vraag niet gesteld. De vraag is alleen gesteld aan respondenten die 'ja' antwoordde op de vraag 'Bent u in de afgelopen 12 maanden in uw buurt vrijwillig actief geweest?'.

Vrijwillige inzet: nu en in de toekomst

We hebben aan vrijwilligers en mensen die actief zijn in de buurt gevraagd hoeveel uur zij in de afgelopen week hebben besteed aan hun vrijwilligerswerk en/of activiteiten in de buurt. Bijna de helft geeft aan in de afgelopen week niet actief te zijn geweest. Hier zien we terug dat vrijwillige inzet dus vaak flexibel is georganiseerd en meestal geen vaste inzet per week betekent. Ook uit cijfers van het CBS blijkt dat de meeste vrijwilligers gemiddeld minder dan één uur per week aan vrijwilligerswerk besteden.²⁷ Van de mensen die in de afgelopen week wel actief waren, hebben de meesten 4 uur of minder besteed aan hun activiteiten (figuur 18).

²⁷ CBS (2015). *Sociale samenhang 2015 – wat ons bindt en verdeelt*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS.

Figuur 18 Aantal uur vrijwilligerswerk en/of activiteiten in de buurt gedaan in de afgelopen week

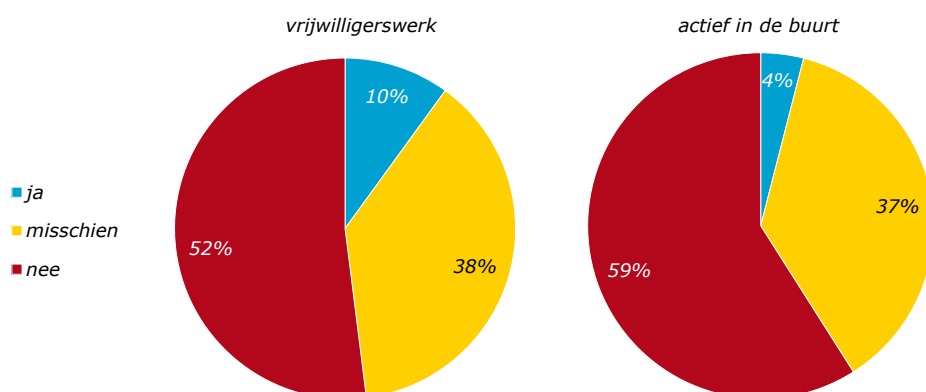

Toelichting: % van mensen die afgelopen 12 maanden vrijwilligerswerk hebben gedaan en/of actief geweest zijn in de buurt

Vergeleken met andere Europese landen staat Nederland op nummer één wat betreft vrijwillige inzet.²⁸ Zit er nog meer in? In figuur 19 zien we dat één op de tien Drechtstedelingen verwacht in de toekomst (meer) vrijwilligerswerk te gaan doen. Ten opzichte van 2013 zien we een positieve ontwikkeling; iets meer mensen hebben de verwachting vrijwilligerswerk te gaan doen in de toekomst (een stijging van 8% naar 10%). Voor actief zijn in de buurt zien we geen verschil met vier jaar geleden; 4% geeft aan (meer) vrijwillige activiteiten te zullen gaan ondernemen en bijna vier op de tien twijfelen nog.

Jongeren tot 35 jaar, hoog opgeleiden en mensen uit een tweepersoonshuishouden met kinderen verwachten vaker dan gemiddeld in de toekomst (meer) als vrijwilliger aan de slag te gaan bij een vereniging, organisatie of in de eigen buurt.

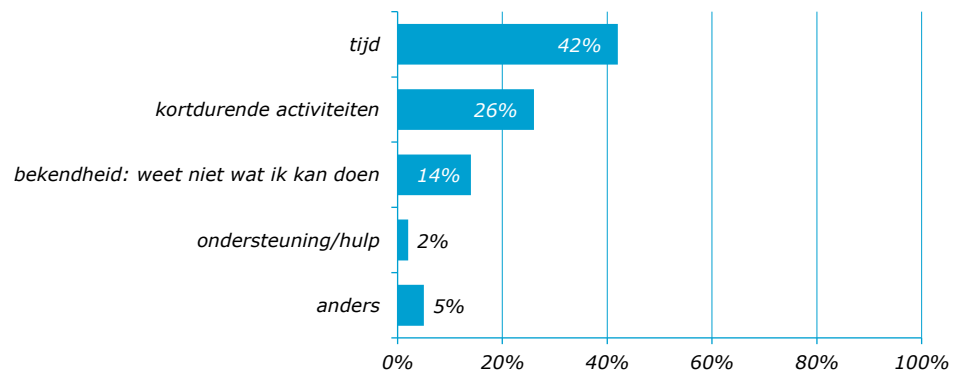
Figuur 19 Verwachting (meer) vrijwillige inzet in de toekomst

Op de vraag wat men nodig heeft om (meer) vrijwilligerswerk en/of activiteiten in de buurt te (gaan) doen, antwoorden de meeste mensen 'tijd' (figuur 20). Vier op de tien (42%) inwoners in de Drechtsteden zeggen meer tijd nodig te hebben om vrijwilligerswerk of activiteiten in de buurt in te kunnen passen in hun dagelijkse bezigheden. Voor een kwart van de mensen geldt dat zij (meer) vrijwillige inzet kunnen/willen leveren als het gaat om incidentele kortdurende activiteiten, zonder ergens aan vast te zitten. Onbekendheid met hetgeen er te doen is, is voor 14% reden om zich momenteel niet (meer) vrijwillig in te zetten.

²⁸ CBS (2015). *Sociale samenhang 2015 – wat ons bindt en verdeelt*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS.

Figuur 20 Wat is nodig om (meer) vrijwilligerswerk en/of activiteiten in de buurt te (gaan) doen

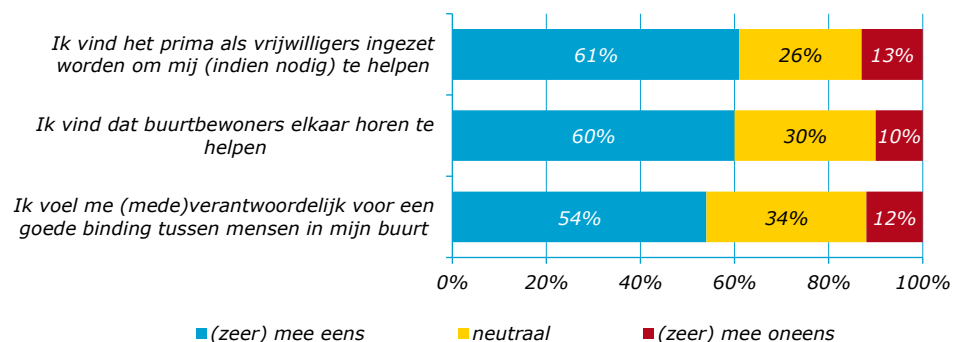

Houding tegenover vrijwillige inzet

We hebben aan de Drechtstedelingen een aantal stellingen voorgelegd om na te gaan hoe zij over vrijwillige inzet denken. Over het algemeen zien we een positieve houding tegenover vrijwillige inzet (figuur 21). Zes op de tien inwoners vinden het prima als vrijwilligers worden ingezet om hen (indien nodig) te helpen. Eveneens zes op de tien vinden dat buurtbewoners elkaar horen te helpen. Verder voelt ruim de helft (54%) zich (mede)verantwoordelijk voor een goede binding tussen mensen in hun eigen buurt. Zo'n één op de tien inwoners staat juist negatief tegenover deze drie aspecten van vrijwillige inzet.

Hoewel gemeenten graag meer vrijwillige inzet zien van inwoners en het aandeel vrijwilligers in de Drechtsteden niet veranderd is, is de houding van inwoners over vrijwillige inzet wel wat minder positief dan vier jaar geleden. Het aandeel (zeer) mee eens lag in 2013 op elke stelling een paar procentpunt hoger (variërend van 2% tot 5%).

Figuur 21 Stellingen vrijwillige inzet

Toelichting: weet niet/n.v.t. is buiten beschouwing gelaten

6 Participatie

In dit hoofdstuk kijken we naar participatie, oftewel: meedoen in de samenleving. Meedoen in de samenleving draagt bij aan meer sociale contacten en eigen kracht. Bij participatie gaat het onder andere om:

Participatie: het hebben van werk, het volgen van onderwijs, het verrichten van vrijwilligerswerk en betrokken zijn bij leefbaarheid van de eigen omgeving.²⁹

In de volgende paragrafen zoomen we, na het behandelen van de indexscore Participatie, in op het hebben van werk of opleiding, lidmaatschap van verenigingen en organisaties, het doen van activiteiten en sportdeelname. Vrijwillige inzet hebben we in hoofdstuk 5 al in kaart gebracht.

²⁹ www.movisie.nl

Index Participatie

Net zoals voor het thema Eigen Kracht, hebben we ook een indexscore ontwikkeld die de participatie van inwoners van de Drechtsteden in kaart brengt.

Indexscore 'Participatie'

Onderwerpen in de score Participatie:

- activiteiten ondernemen;
- sociaal isolement;
- subjectieve beleving aantal contacten;
- werk/opleiding;
- vrijwilligerswerk.

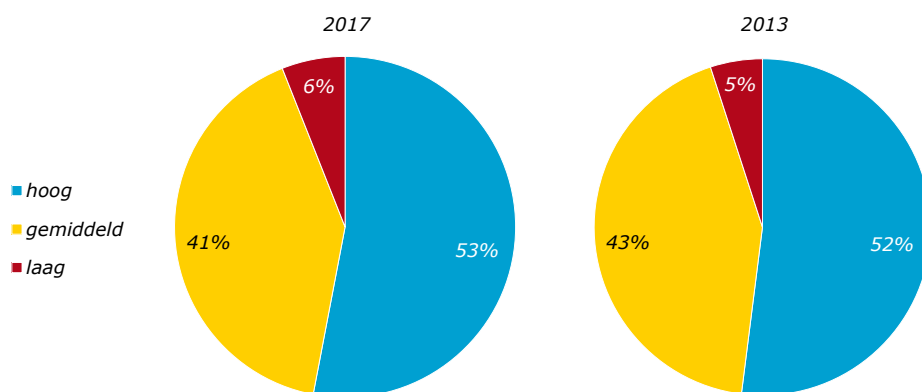
Passieve participatie (zoals niet-actief lidmaatschap van verenigingen of het steunen van organisaties) sluiten we uit, omdat mensen hiervoor niet altijd de deur uit hoeven of in contact hoeven te treden met anderen.

Toelichting: het gaat in dit onderzoek om zelfstandig wonenden van 18 jaar of ouder. Een uitgebreide beschrijving van de indexscore vindt u in de bijlage.

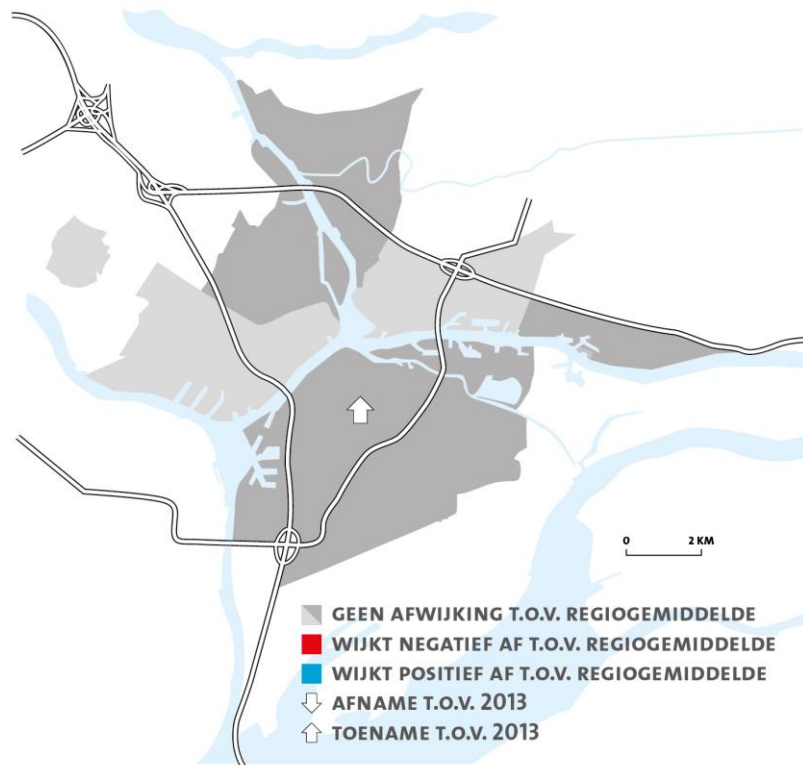
Ruim de helft van de inwoners van de Drechtsteden (53%) heeft een hoge score op de index Participatie en nog eens 41% participeert gemiddeld (figuur 22). Dit betekent dat 6% van de inwoners in de Drechtsteden nauwelijks participeert. Vergeleken met 2013 is dit aandeel met ruim 1 procentpunt toegenomen. Het aandeel inwoners met een hoge en gemiddelde score op de index Participatie is niet noemenswaardig anders dan vier jaar geleden.

Kijken we naar de zes afzonderlijke gemeenten in de Drechtsteden (kaart 8), dan zien we geen noemenswaardige afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde in de regio. Binnen de gemeente Dordrecht zien we wel verschillen naar wijk. Zo ligt het aandeel inwoners dat veel participeert in de wijk Dubbeldam hoger dan in Dordrecht gemiddeld (64% versus 52% gemiddeld). In Crabbehof/Zuidhoven ligt dit aandeel juist lager (32%). Vergeleken met 2013 is het aandeel inwoners dat weinig participeert in Dordrecht toegenomen (van 5% naar 8%).

Figuur 22 Index Participatie in de Drechtsteden

Kaart 8 Inwoners die weinig participeren in de Drechtsteden

Twee voorbeelden van weinig participatie

1. Dirk is een man van 37 jaar en heeft een dochter van drie jaar. Vorig jaar is hij gescheiden en zijn dochter woont nu bij zijn ex-vrouw. Een paar maanden geleden is het contract op zijn werk niet verlengd en op dit moment is hij werkloos thuis. Dirk kan gezien worden als enigszins sociaal geïsoleerd en vindt ook van zichzelf dat hij te weinig sociale contacten heeft. Hij is geen lid van een vereniging en doet geen vrijwilligerswerk, maar gaat wel regelmatig een biertje drinken met twee vaste vrienden. Dirk heeft een lage score op de index Participatie, maar binnen deze groep is zijn score aan de hoge kant.

2. Paula is een alleenstaande vrouw van 62 jaar. Door een zware depressie is ze zowel haar werk als veel vrienden kwijt geraakt. Ze kan aangemerkt worden als sociaal geïsoleerd en vindt ook van zichzelf dat ze te weinig sociale contacten heeft. Paula is geen lid van een vereniging en ze doet geen vrijwilligerswerk. Af en toe komt de buurvrouw langs voor een praatje en eens per maand komt haar dochter langs die aan de andere kant van het land woont, maar vaak is ze alleen thuis. Paula heeft een lage score op de index Participatie en scoort binnen deze groep aan de lage kant.

Ook voor deze indexscore hebben we met behulp van een regressieanalyse gekeken welke variabelen van invloed zijn en dus een voorspellende waarde hebben. Ervaren gezondheid blijkt een grote invloed te hebben op de indexscore. Mensen die hun gezondheid over het algemeen genomen (zeer) goed vinden, hebben een hogere score op de index Participatie. Hoe slechter men de eigen gezondheid ervaart, hoe minder men participeert. Ook opleiding, huishoudsamenstelling en leeftijd spelen een rol, al is de invloed van deze variabelen minder groot. In tabel 5 zien we dat:

- Hoe hoger de opleiding, hoe hoger de score op de index Participatie.
- Tweepersoonshuishoudens hebben een hogere score dan eenpersoonshuishoudens.
- Ouderen scoren minder hoog dan jongeren.

Tabel 5 Participatie in de Drechtsteden (%)

	score op index Participatie		
	laag	gemiddeld	hoog
ervaren gezondheid			
zeer goed	1	33	66
goed	3	36	61
gaat wel	11	50	39
slecht	26	60	14
zeer slecht	48	48	3
opleiding			
geen opleiding / basisonderwijs	16	62	22
vmbo, mavo, mulo, lbo / mbo 1	10	54	36
mbo 2, 3 of 4 / havo, vwo, hbs, mms	6	38	56
wo / hbo	3	33	64
huishoudsamenstelling			
1-persoonshuishouden	10	47	43
1-persoonshuishouden met kind(eren)	9	46	45
2-persoonshuishouden	5	42	53
2-persoonshuishouden met kind(eren)	2	32	66
leeftijd			
18-34 jaar	5	36	59
35-64 jaar	7	37	56
65+ jaar	8	61	31

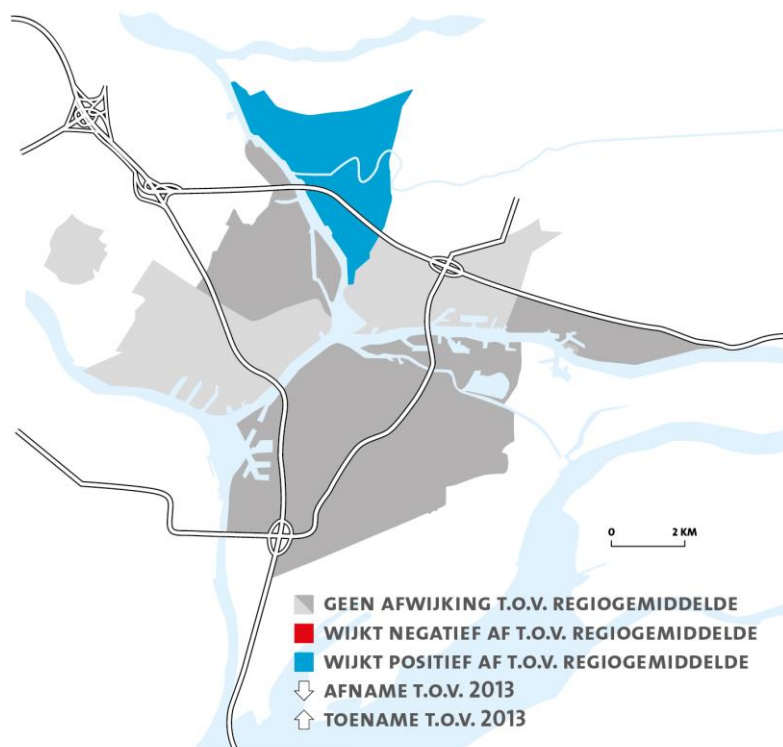
Werk en opleiding

In de Drechtsteden hebben zes op de tien inwoners betaald werk of een eigen bedrijf.³⁰ Eén op de tien volgt een studie of gaat naar school. In totaal heeft 63% van de bevolking van 18 jaar en ouder werk en/of volgt een opleiding. Er zijn geen verschillen naar gemeente. Ten opzichte van vier jaar geleden zien we dat het aandeel inwoners dat een studie volgt of naar school gaat is gedaald met 3 procentpunten.

Lidmaatschap verenigingen en organisaties

In 2017 is drie kwart van de inwoners van de Drechtsteden (76%) lid van een vereniging of organisatie. Dit is gelijk aan 2013, maar minder dan in 2009 toen 80% lid was. Op kaart 9 zien we dat mensen in Alblasserdam vaker dan gemiddeld lid zijn (82%).

³⁰ Dit correspondeert met cijfers van het CBS.

De top 5 van lidmaatschappen ziet er nog hetzelfde uit als in de twee voorgaande metingen (tabel 6). Wel zijn er minder mensen lid van de bibliotheek ten opzichte van vier jaar geleden. Dit geldt ook voor de ouderenvereniging/-bond (van 9% naar 6%) en politieke organisaties (van 6% naar 5%), die buiten de top 5 vallen.

Tabel 6 Top 5 lidmaatschap vereniging/organisatie (%)

	2009	2013	2017
sportvereniging	38	36	35
kerk/moskee	37	32	31
bibliotheek	36	30	29
werknemers- of werkgeversorganisatie (bijv. vakbond)	21	16	18
organisatie met maatschappelijke doelen	21	16	15

Toelichting: % van totaal aantal inwoners Drechtsteden

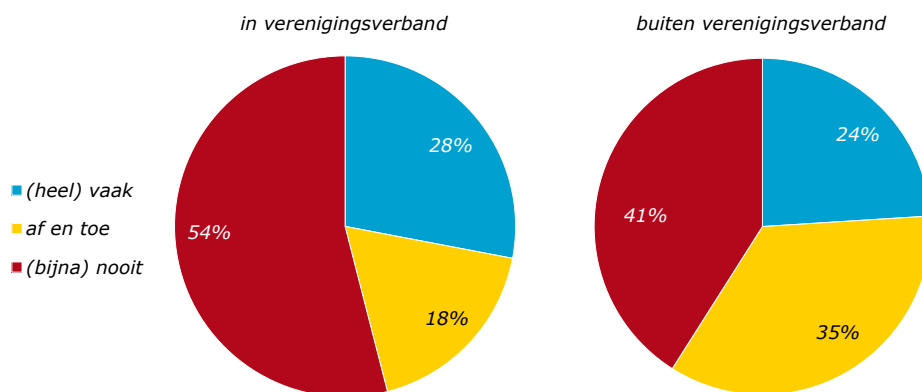
Actief zijn

Lidmaatschap van een vereniging of organisatie kan zorgen voor een hechte band met anderen, waardoor men kan rekenen op hulp en steun van anderen. Hiervoor is een actieve verenigingsparticipatie echter wel belangrijk.³¹ Lid zijn van een vereniging hoeft niet altijd te betekenen dat men ook daadwerkelijk activiteiten binnen de vereniging doet. Ruim een derde van de mensen die lid zijn van een vereniging of organisatie onderneemt geen activiteiten in verenigingsverband. Ruim twee derde wel. Als we kijken naar de totale bevolking in de Drechtsteden dan betekent dit dat 46% (heel) vaak of af en toe activiteiten in verenigingsverband doet (figuur 23). Dit is minder dan vier jaar geleden, toen dit aandeel op 50% lag. We zien dat vooral de groep die (heel) vaak verenigingsactiviteiten onderneemt kleiner is geworden.

Naast activiteiten in verenigingsverband kunnen mensen ook andere activiteiten samen doen, zoals samen koffie drinken, samen koken of een uitstapje maken. Zes op de tien Drechtstedelingen ondernemen dit soort activiteiten buiten verenigingsverband. Dit is gelijk aan 2013. Net als in 2013 zien we dat het aandeel bewoners dat activiteiten doet in verenigingsverband kleiner is dan het aandeel dat activiteiten buiten verenigingsverband doet, maar dat de activiteiten in verenigingsverband wel een hogere frequentie hebben.

³¹ Kloosterman, R. & M. Coumans (2014). *Lidmaatschap en deelname verenigingen*. Den Haag/Heerlen: CBS.

Figuur 23 Activiteiten doen

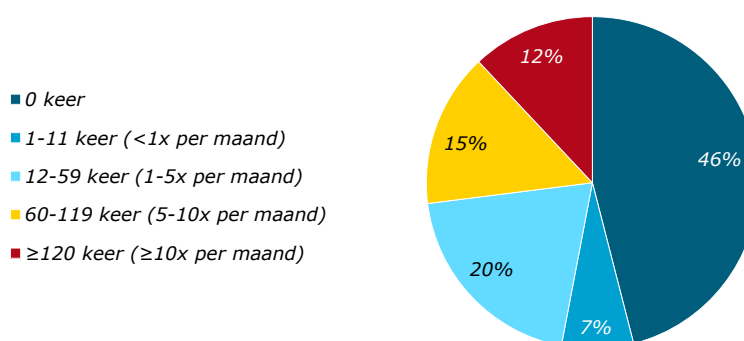
Wanneer we het doen van activiteiten binnen en buiten verenigingsverband samen nemen, blijkt dat 74% van de inwoners in de Drechtsteden actief is. Dit is iets minder dan vier jaar geleden (76%). De overige 26% onderneemt (bijna) nooit activiteiten samen met anderen. Dit betekent overigens niet automatisch dat men hier wel behoefte aan heeft.³²

Sport

Eén van de manieren waarop men, al dan niet samen met anderen, actief kan zijn is het beoefenen van sport. Ruim de helft van de Drechtstedelingen van 18 jaar en ouder (54%) heeft in de afgelopen 12 maanden aan sport gedaan, wat gelijk is aan 2015.³³ Van deze groep sportten de meeste mensen één tot vijf keer per maand (38%, dit is 20% van de totale bevolking van 18 jaar en ouder).

In figuur 24 is de sportfrequentie weergegeven voor de totale bevolking van de Drechtsteden van 18 jaar en ouder, inclusief de mensen die niet sportten. Volgens de Richtlijn Sportdeelname Onderzoek (RSO) wordt iemand als sporter aangemerkt als hij of zij minimaal 12 keer sport per jaar. In de Drechtsteden kan 47% van de inwoners aangemerkt worden als sporter. Dit is iets meer dan in 2015, toen het aandeel op 44% lag. De gemiddelde sportfrequentie is in de afgelopen twee jaar dus iets omhoog gegaan. In de groep 18-35-jarigen en onder hoogopgeleiden vinden we meer sporters dan gemiddeld (58% en 63%).

Figuur 24 Sportfrequentie in afgelopen 12 maanden

Toelichting: % van totaal inwoners in de Drechtsteden van 18 jaar en ouder

drs. K.F.J. Kuijtermans-Lambregts
& drs. S.A.W. van Oostrom-van der
Meijden
november 2017

Postbus 619
3300 AP Dordrecht
(078) 770 39 05

ocd@drechtsteden.nl
www.onderzoekcentrumdrechtsteden.nl

³² Uit de Monitor Sociaal 2013 bleek dat mensen die weinig participeren (een lage score op de index Participatie) minder dan gemiddeld behoefte hebben aan het doen van meer activiteiten in hun vrije tijd. In 2017 hebben we deze vraag niet gesteld.

³³ In de vragenlijst is de volgende definitie van sport opgenomen: "Het gaat om activiteiten die u in de afgelopen twaalf maanden heeft gedaan volgens gebruiken en regels uit de sportwereld. U moet dus denken aan bijvoorbeeld voetbal, badminton, fitness, toerfietsen en schaken, maar niet aan yoga, tuinieren, puzzelen of fietsen naar het werk of naar de supermarkt. Sporten die u tijdens de vakanties heeft beoefend, tellen wel mee."

Bijlagen

MONITOR SOCIAAL 2017

Bijlage 1 Methodologische verantwoording

Steekproef

De steekproef bestaat uit bewoners van de Drechtsteden gemeenten die ouder zijn dan 18 jaar en niet in een verzorgingshuis of andere instelling wonen. In totaal hebben 14.776 Drechtstedelingen in maart 2017 per brief een verzoek ontvangen om de vragenlijst in te vullen. Dit konden zij doen via een digitale vragenlijst op internet. Indien gewenst kon men een schriftelijke vragenlijst opvragen. Na anderhalve week hebben we een eerste rappel gestuurd aan degenen die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld. Na weer anderhalve week is een tweede rappel verstuurd inclusief schriftelijke vragenlijst. In de wijken waar de respons achterbleef zijn enquêteurs ingezet om de respons te verhogen.

Respons

In totaal hebben 4.740 Drechtstedelingen de vragenlijst ingevuld. De uiteindelijke respons bedraagt hiermee 32%. Tabel 1 geeft een overzicht van de respons naar gemeente en wijk. We hebben het databestand herwogen naar wijk en leeftijd.

Tabel 1 Responsoverzicht naar wijk

	verstuurde enquêtes (aantal)	respons (aantal)	respons (%)
Alblasserdam	1.633	595	36
Centrum	406	159	39
Souburgh	409	164	40
Blokweer	410	129	31
Kinderdijk	408	143	35
Dordrecht	4.990	1.530	31
Binnenstad	455	138	30
Noordflank	458	128	28
Oud Krispijn	458	125	27
Nieuw Krispijn	458	126	28
Het Reeland	446	158	35
Staat	454	128	28
Wielwijk	447	125	28
Crabbehof/Zuidhoven	451	113	25
Sterrenburg	459	147	32
Dubbeldam	450	185	41
Stadspolders	454	157	35
Hendrik-Ido-Ambacht	1.218	447	37
Centrum	404	137	34
Krommeweg	406	162	40
De Volgerlanden	408	146	36
onbekend	n.v.t.	2	n.v.t.
Papendrecht	2.857	1.035	36
Westpolder	408	159	39
Molenvliet	409	153	37
Kraaihoek	408	125	31
Middenpolder	407	155	38
Wilgendonk	409	143	35
De Kooy-Oosteind	409	151	37
Oostpolder	407	145	36
onbekend	n.v.t.	4	n.v.t.
Sliedrecht	1.224	428	35
Sliedrecht West	408	150	37
Sliedrecht Centrum	407	146	36
Sliedrecht Oost	409	132	32

Tabel 1 Vervolg responsoverzicht naar wijk

	verstuurde enquêtes (aantal)	respons (aantal)	respons (%)
Zwijndrecht	2.854	938	33
Walburg	406	151	37
Centrum	408	129	32
Noord	407	118	29
Heer Oudelands Ambacht	409	143	35
Kort Ambacht	407	107	26
Nederhoven	409	146	36
Heerjansdam	408	144	35
Drechtsteden totaal	14.776	4.973	34

Toelichting: het aantal verstuurde enquêtes per wijk is gecorrigeerd op basis van enquêtes die we retour afzender hebben gekregen

Betrouwbaarheidsmarges

In steekproefonderzoek heb je te maken met betrouwbaarheidsmarges omdat niet alle personen in de doelgroep bevraagd zijn of meegedaan hebben. Een betrouwbaarheidsmarge rond een onderzoeksuitkomst is kleiner naarmate het aantal respondenten in het onderzoek groter is. Daarnaast is de betrouwbaarheidsmarge afhankelijk van het gemeten percentage.

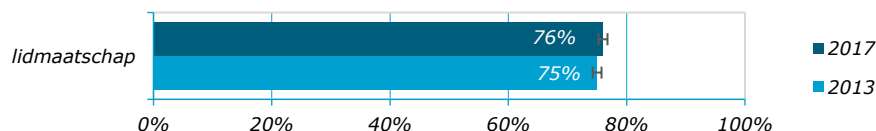
Tabel 2 geeft als voorbeeld de betrouwbaarheidsmarges voor een uitkomst van 50% en ter illustratie ook voor een uitkomst van 10% of 90%. Er hebben bijna 5.000 respondenten aan het onderzoek deelgenomen. Wanneer 50% van hen een bepaalde mening heeft, dan bedraagt de marge $\pm 1\%$ en kunnen we met 95% zekerheid zeggen dat dit percentage in werkelijkheid (onder de totale doelgroep) zal liggen tussen de 49% en 51%.

Tabel 2 De 95%-betrouwbaarheidsmarges van gemeten percentages

bij een respons van:	is 10% eigenlijk:	is 50% eigenlijk:	is 90% eigenlijk:
150	10% $\pm 5\%$	50% $\pm 8\%$	90% $\pm 5\%$
400	10% $\pm 3\%$	50% $\pm 5\%$	90% $\pm 3\%$
500	10% $\pm 3\%$	50% $\pm 4\%$	90% $\pm 3\%$
750	10% $\pm 2\%$	50% $\pm 4\%$	90% $\pm 2\%$
1.000	10% $\pm 2\%$	50% $\pm 3\%$	90% $\pm 2\%$
1.500	10% $\pm 2\%$	50% $\pm 3\%$	90% $\pm 2\%$
5.000	10% $\pm 1\%$	50% $\pm 1\%$	90% $\pm 1\%$

Wanneer is er sprake van een significant verschil tussen bijvoorbeeld 2013 en 2017? Om te toetsen of verschillen in percentages veroorzaakt zijn door het toevalskarakter van de steekproef of dat er werkelijk een verschil is, zijn ook weer de betrouwbaarheidsmarges van belang. Een percentage van de meting uit 2017 verschilt pas significant van het percentage uit de meting van 2013 als het hoger of lager is dan het betrouwbaarheidsmarge dat om de uitkomsten van de jaren heen ligt.

Bijvoorbeeld: in 2013 is 75% van de Drechtstedelingen lid van een vereniging. Dit moet, gezien de betrouwbaarheidsmarges, gelezen worden als 74% à 76%. De uitkomst voor 2017 is 76%, wat gelezen moet worden als 75% à 77%. Beide betrouwbaarheidsmarges overlappen elkaar (zie de streepjes rond de balken in onderstaand figuur). Er is dus géén sprake van een significant verschil. Als we in de factsheet spreken over verschillen zijn dit altijd significante verschillen.

Indexen

Op basis van de resultaten van het onderzoek hebben we twee indexen opgesteld: 'Eigen Kracht' en 'Participatie'. Tabel 3 en 4 laten zien uit welke variabelen de twee indexen zijn opgebouwd.

Voor elke variabele hebben we zogenaamde standaard scores berekend. Deze scores zijn opgeteld en omgerekend tot een schaal van 0 tot 10. Deze scores zijn tot slot voor beide indexen ingedeeld in drie categorieën (laag-gemiddeld-hoog).

Tabel 3 Variabelen in index Eigen Kracht

variabele	toelichting
<i>belemmering door beperking of ziekte</i>	<i>mate waarin men wordt belemmerd door een ziekte, aandoening of beperking in verschillende situaties</i>
<i>begrijpen van brieven en formulieren</i>	<i>mate waarin men moeite heeft met het begrijpen van brieven van officiële instanties en het invullen van formulieren</i>
<i>omgaan met problemen</i>	<i>mate waarin men kan omgaan met onverwachte problemen en in staat is om problemen op te lossen</i>
<i>financiële gezinssituatie</i>	<i>hoe is de huidige financiële situatie van het gezin of huishouden</i>
<i>weg vinden naar instanties</i>	<i>weet men waar men terecht kan voor professionele hulp op verschillende gebieden indien nodig</i>

Tabel 4 Variabelen in index Participatie

variabele	toelichting
<i>ondernemen van activiteiten</i>	<i>mate waarin men activiteiten in en buiten verenigingsverband onderneemt</i>
<i>sociaal isolement</i>	<i>mate waarin men contacten heeft met andere mensen</i>
<i>beleving aantal sociale contacten</i>	<i>mate waarin men zelf vindt of men voldoende contacten met andere mensen heeft</i>
<i>werk of opleiding</i>	<i>heeft men betaald werk of een eigen bedrijf of volgt men een studie</i>
<i>vrijwilligerswerk</i>	<i>heeft men in de afgelopen 12 maanden vrijwilligerswerk gedaan</i>

Regressieanalyse

Regressieanalyse is een analyse van de data om te kijken of een bepaalde variabele invloed heeft op een andere variabele (of samengestelde index van variabelen). Ook kan bij regressieanalyse getoetst worden of dit een positieve of een negatieve invloed is. Het voordeel van regressieanalyse is dat je ook het effect van meerdere variabelen kan meten. Het kan dan zijn dat sommige variabelen relatief gezien minder van invloed zijn omdat er één andere belangrijke variabele is die veel invloed heeft. Bijvoorbeeld leeftijd en gezondheid. Apart kunnen beiden belangrijk zijn, maar neem je deze samen in een analyse dan zien we dat gezondheid de belangrijkste invloed heeft (leeftijd hangt namelijk ook samen met gezondheid; een hogere leeftijd gaat vaak samen met een minder goede gezondheid).